БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ! 46-дахи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 22 (11926) | 1969 оной январиин 26, воскресени | Сэн 2 мүнгэн

ВЕТ ЭРДЭМ, ТЕХНИКЫН ШЭНЭ ИЛАЛТАДА ЗОРЮУЛАГДАҺАН ПРЕСС-КОНФЕРЕНЦИ

СКВА. (ТАСС). Совет ба харини листнуудта зорюулагдаһан конференци МГУ-гай ехэ зал январиин 24-дэ болоо. Тэрэниие ой Науканууд академи, ой Гадаадын хэрэгүүдэй ми стерство зарлаһан байна. Замбуу «Союз-4» ба «Союз-5» гэжэ жолоодогдодог онгосонуудые да ба амжалтатайгаар залгал газарые тойрон ниидэжэ ябаха нэгэ онгосоһоо нүгөөдэ руунь космонавтын дамжан оролгодо ренци зорюулагдаһан байгаа. ройн аха дүүнэр» Советскэ Геройнууд В. А. Шаталовые, Волыновые, Е. В. Хруновые, Елисеевые суглараашад нэрье га ташалгаар угтаа.

СР-эй Науканууддай академиин ент академик **М. В. Келдыш** гын үгэ хэлэһэн байна.

юз-4» ба «Союз-5» онгосо ниидэлгын үедэ замбуулинай лгын станцине байгуулһан бусад планетэнүүдтэ ерээдүйдэ ошохо экспедицинүүдые бэ дэ бага бэшэ үүргэ дүүргэхэ, лэ имэ экспедицинүүдые инай хэдэн аппарадуудые бэелүүлхэдэ таарамжатай мбуулинай дайдые шэнжэлэл вет наукын амжаһан түйлал ые тобшоор шэнжэлхэдээ, ака мдэглэһэн байна.

буулинай дайдые амгалан шэнжэлэн мэдэхэ үргэн ехэ, эрилготой программа манай дотор түсэбэй ёһоор бэелүүлэг . Автомат станцинуудые, мүн жолоодогдодог ниидэлгэнүүд эргын замбуулинай дайдые элгын элдэб онол арганууд программын ёһоор хэрэглэгдэдэг рдэмтэ хэлээ.

най планетэнүүд хоорондын ера-5» ба «Венера-6» гэжэ ав станцинууд мүнөө үедэ Үүрэй тээшэ дабшажа ябана. Плане атмосферые шэнжэлхэ талаар ера-4» станциин эхилһэн хүдэл тэдэ үргэлжэлүүлхэ байна. гэжэ станци байгуулагдаад, дахин амжалтатайгаар турша алгөө. Энэ станци газарһаа тон р автомат аргаар ба мүн гараар жолоодогдодог ниидэлгэнүүдые арга олгожо, замбуулинай хоёр скоростёор газарта бусажа ые хангана.

ба планетэнүүд дээрэ автомат нуудаар шэнжэлэгдэхээр аад, таагдаа, мэдэгдээгүй юумэнүүд хэдэ хэдэн зорилгонуудые ын тулада элдэб шэглэлэй эд болон мэргэжэлтэдэй хабаа тайгаар удаан саг соо шэнжэ лэхэ шухала болохо байна. Га тойрон дабшадаг станцинууд физическэ, геофизическэ, метео логическэ, бусад шэнжэлэлгэнүү дын тулада үргэнөөр хэрэглэг замбуулин юртэмсын гүн гүн руу хүнэй нэбтэрэн орохо плац боложо шадаха. Эдэ станци шэнжэлэгдэхэ юумэнүүдтээ эр дэй дүтэлжэ ошохо, тэдэниие сагай турша соо шэнжэлхэ ломжотойгоор олгохо байна. Арадай ын элдэб зорилгонуудые шиид тулада газарые тойрон дабша станцинуудай үргэнөөр хэрэглэг байһанайнь сохомтой гээд М. В. ш хэлэһэн байна.

госын командир лётчик-космо **Владимир Шаталов** үгэ хэлээ. ые тойрон дабшадаг түрүүшын лгын станциин яажа байгуу һан, замбуулинай дайда соо нгоо, ханинарайнгаа яажа хү тухай тэрэ хөөрөө.

буулинай туршалгын станциие лгаа ба тэрэнэй ниидэлгэ саг соо байха научно-шэнжэ станцинуудые байгуулхын шухала хэрэгтэй мэдээнүү баха арга олгоо гээд Шаталов Ерээдүйн имэ станцинуудай нуудые һэлгэжэ байха, тэдэндэ лтануудые хэхын тулада ашаа болон научна түхеэрэлгэнүүдые ажа үгэхэ, станци дээрэ хаб га-задалалгын хүдэлмэри хэхэ, элгын материалнуудые газар ьгээхэ хэрэгтэй болохо байна . Эдэ хүдэлмэриин нилээд олон тудынь «Союз-4» ба «Союз-5» онгуудһаа бүридэһэн туршалгын анциин ниидэхэ үедэ дүүргэгдэ ргэдэһэн байна.

анци хамта дээрээ 18 кубиче метр хэмжээтэй дүрбэн байрын атай байгаа. Таһалгануудай ндо телефонно холбоон байгуу лхай һэн. Экипажай гэшүүдэй лхэдэ, амархада угаа аятай һайн байдал хангагдадаг: агаарай ературые цельсеэр 15—25 гра шигыень 40—70 тухай про , дарасыень мүнгэнэй уһанай бын 760—800 миллиметр тухай ар тааруулжа болохо байгаа. ферын состав бидэнэй дадаһан айхи шэнги, тайлбарилан хэлэ 21 процентнь кислородһоо, үл һэнь азодһоо бүридэдэг байгаа . Тиихэдэ нэгэ процент хүрэхэ углекислэ газ бии байлсаа.

станциин хоёр таһаг замбуулинай да руу космонавтын гаралгые ха шлюзовэ камера болгон хэ гдэжэ шадахаар. Бодото нии н үедэ шлюзовэ оньһон түхеэ , мүн замбуулин руу гаралгые ха оньһон түхеэрэлгэ 1969 оной иин 16-да шалгагдажа, тур жа үзэгдөө, тиихэдэ станциин составта оролсоод ябаһан «Союз-5» гэжэ замбуулинай экипажай хоёр гэшүүн Евгений Хрунов, Алексей Елисеев скафандрнуудые үмдөөд, «Союз-4» гэжэ замбуулинай онгосо руу дамжан ороһон байна.

Эхэ оронойнгоо этигэл найдабариие харюулһандаа би баясанаб. «Союз» онгосонуудые байгуулгада, тэдэнэй хамтын ниидэлгэнүүдые үнгэргэлгэдэ хабаадалсаһан бүхы эрдэмтэд, инженернүүд, конструкторнууд, хүдэлмэриишэд болон туршалгашадта үнэн зүрхэнһөө баясхалан хүргэнэб гээд космонавт мэдүүлээ.

Замбуулинай экипажай ниидэжэ ябахадаа яажа хүдэлһэн, онгосоһоо онгосо руу яажа дамжан ороһон тухай «Союз-5» онгосын командир лётчик-космонавт **Борис Волынов** хөөрөө.

Инженер-шэнжэлэгшэ Е. В. Хруновой, борт-инженер А. С. Елисеевэй замбуулинай дайда руу гаралгые, тиигээд «Союз-4» онгосо руу тэдэнэй дамжан оролгые бэелүүлхэ гээшэ онгосонуудай залгагдаһанай һүүлээр ээлжээтэ шухалын шухала зорилго болоһон байна. Дамжан орохын тулада космонавтнууд скафандрнуудые үмдэхэ ёһотой байгаа бшуу. Урда тээхи бүхы ниидэлгэнүүдэй хэгдэхэдэ скафандрнууд газар дээрэ үмдэгдэдэг байһан юм. Энэ ниидэлгын үедэ скафандрнууд замбуулинай онгосо дээрэ үмдэгдөө.

Скафандрнуудые үмдэхэдэнь, ранецуудые (сүүмхэ) зүүхэдэнь би космонавтнуудта туһалааб, замбуулин руу гарахаар бэлэн болоһыень хинан шалгааб.

Замбуулинай дайда соо хэдэ хэдэн научна туршалганууд болон ажаглалтануудые хэһэнэйнгээ һүүлээр Хрунов Елисеев хоёр замбуулинай «Союз-4» онгосын орбитальна таһаг руу ороо.

Станци дээрэхи оньһон түхеэрэлгэнүүдэй ямараар хүдэлдэг байһыень шалгаһанайнгаа һүүлээр ниидэлгын программын ёһоор январиин 16-да Москвагай сагаар 15 час 55 минутада онгосонууд һалгаагдаад, тус тустаа научна шэнжэлэлгэнүүдэй талаар хараалагдаһан программаяа дүүргэлгые үргэлжэлүүлһэн байна.

Би «Союз-5» онгосын замыень хубилгаад, газар ба нараар онгосынгоо зүг шэгыень олгооб. Онгосо угаа һайнаар залан жолоодогдодог, тиигээд замбуулинай дайдые саашадаа шэнжэлхэдэ таарамжатай эрхим машина болоно.

Энэ шухаг туршалгые техническэ талаар хангалга тухай газарые тойрон дабшаһан түрүүшын туршалгын станциин борт-инженер лётчик-космонавт Алексей Елисеев дэлгэрэнгыгээр хөөрөө.

«Союз» онгосо элдэб научна туршалгануудые хэхэдэ, амархада таарамжатай аятай зохид замбуулинай лаборатори болоно гээд тэрэ хэлээ. Онгосын кабина ба орбитальна таһаг соо түхеэрэлгэнүүдые тааруугаар тодхолго замбуулинай ниидэлгын үедэ экипажай хүдэлмэрилхэдэ таарамжатай һайн эрхэ байдал хангана. Экипажай гэшүүдэй хүдэлмэрилхэ һууринууд космонавт бүхэндэ даалгагдаһан үүргэдэ тааруугаар түхеэрэгдэһэн байха юм.

Онгосые жолоодоходо угаа хүнгэн. Залан жолоодохо, зүг шэгыень олгохо оньһон түхеэрэлгэнүүд һайнаар хүдэлөө. Газарые тойрон дабшаха замбуулинай онгосо байгуулха талаар хэгдэһэн туршалга «Союз-4», мүн «Союз-5» онгосын кабинанууд сооһоо бүхы станциин зүг шэгыень олгохо, тэрэниие залан жолоодохо арга боломжо бии южэ тодоруулаа.

Дэгдэн хөөрэлгын эрхэ байдалда скафандр үмдэлгэ угаа хүнгэн, тэрэ өөрынгөө түхэл янзада орожо хөөрэдэг дээрэһээнь, үмдэхын тулада ехэ хүсэлэл гаргалтагүй. Скафандр угаа аятай, нугархай дээрэһээ замбуулинай дайда соо элдэб хабсаралгын хүдэлмэри хэхэ арга олгоно. Скафандрай вентиляци, дулаан хүйтэн байлга имэ гэхэдэ, онгосын газаа тээ хүдэлхэдэмнай, тэрээн соо ороходомнай маанадта халуудахаар, болодоггүй һэн. Шэлнүүдынь мүн лэ хүлэрдэггүй байгаа.

Ямар нэгэн туннелеэр бэшэ, харин нэгэ онгосоһоо замбуулин руу гаража, нүгөөдэ руунь оролго тушаан болоһон ушар бэшэ. Энэ туршалга хадаа газарые тойрон дабшадаг бүри томо станцинуудые хабсарха, тэдэниие газаа талаһаань шалган хараха, станциин газаа тээ заһабарилгын ба хабсаралгын элдэб хүдэлмэри хэхэ талаар саашадаа хэгдэхэ ажалда угаа шухала удха шанартай.

Хоёр онгосын шлюзовэ оньһон түхеэрэлгэ угаа нарин һайнаар хүдэлөө. Орбитальна таһагһаа замбуулинай дайда руу гарадаг хабхаг, орбитальна таһаг ба онгосын кабинын таһаг хоёрой хоорондохи үүдэн хии орохогүйгөөр хаагдадаг байгаа.

Замбуулинай дайда руу гарахынгаа урда тээ, мүн гараһанайнгаа һүүлээр экипажай гэшүүд онгосонуудай орбитальна таһагууд соо скафандргүйгөөр, юрын ниидэлгын костюмуудаар хүдэлдэг байгаа. Дамжан оролгын үедэ орбитальна таһагууд соохи дараса нуль болоод байгаа һэн. Онгосонуудай хоёр командир онгосонуудайнгаа кабинанууддай һандалинууд дээрэ һуугаад хүдэлөө. Техникын угаа найдамтай дээрэһээ космонавтнуудай аюулгүй байдал хүсэдөөр хангагдадаг байгаа бшуу.

Удаань, лётчик-космонавт **Евгений Хрунов** үгэ хэлээ. «Союз-4» ба «Союз-5» гэжэ замбуулинай онгосонуудай ниидэлгын үедэ инженер-шэнжэлэгшэ байһан өөрынгөө дүүргэһэн хүдэлмэри тухай, энэ ниидэлгын үедэ өөрынгөө һонирхоһон юумэнүүд тухай тэрэ хөөрөө.

Замбуулинай дайда руу гараха, нэгэ онгосоһоо нүгөөдэ онгосо руу дамжан ороходо гээшэ ниидэлгын программаар хараалагдаһан гол туршалгануудай нэгэниинь байгаа. Тэрэнэй үедэ бидэнэр олон хүдэлмэри ба ажаглалтануудые хэхэ ёһотой байгаабди. Шлюзовэ оньһон түхеэрэлгые шалгаха, скафандрай ба амидаралые хангаха амяараа оньһон түхеэрэлгын арга боломжонуудта сэгнэлтэ үгэхэ, замбуулин соо хабсаралгын хүдэлмэри дүүргэхэ, онгосонуудые газаа талаһаань шалган хаража үзэхэ, замбуулин соо ябахадаа, одо мүшэнүүдые ба газарые ажаглан хараха, фотокино буулгабаринуудые хэхэ гээшэ дурсагдаһан хүдэлмэри ба ажаглалтануудай тоодо оролсоно. Онгосо соо һуужа ябахадаа, онгосонуудай тулгалдахые, механическа аргаар, бүхөөр холбоолдожо, замбуулинай туршалгын бүхы станциин байгуулагдахые би ажаглан хараа б; астронавигационно аппаратура хэрэглэн хүдэлөөб; ионосферэ соогуур элдэб хэмтэй радио долгиной гаралгые шэнжэлээб. Бидэнэр медико-биологическа туршалганууд болон шэнжэлэлгэнүүдые мүн лэ хэһэн байнабди.

«Союз-4» ба «Союз-5» эрхим һайнаар түхеэрэгдэһэн, элдэб олон янзын научна шэнжэлэлгэнүүдые, ажаглалтануудые, туршалгануудые хэхэ арга олгодог эрхим һайн онгосонууд болоно гэжэ таанадта хэлэх ёһотой байнаб.

Ниидэлгын даалгабариин ёһоор дэлхэй дээрэхи түрүүшын замбуулинай туршалгын станци хэдэхэн час соо хүдэлөө. Гэбэшье энэ хадаа туршалгын шухала ниидэлгэ байжа, туршалгын станциин таһалгануудай хоорондохи холбоо эмхидхэлгэтэй, приборнуудай, аппаратурын хүдэлмэриие, энергеэр хангалгые, жолоодолгын ба зүг шэг олголгын оньһон түхеэрэлгые шалгалгатай холбоотой олон шухала бодото асуудалнуудта харюу үгөө. Эдэ асуудалнууд программаар хараалагдаһан саг соо хүсэдөөр шиидхэгдэһэн байна. «Союз-4» ба «Союз-5» онгосонуудай залгагдаад, удаан саг соо ниидэхэ зорилго мүнөө табигдаагүй һэн. Гэбэшье имэ ниидэлгые удаан саг соо үргэлжэлүүлжэ болохо байгаал даа.

Нэгэ онгосоһоо нүгөөдэ руу дамжан оролго тухай Е. Хрунов иигэжэ хөөрэнэ.

Январиин 16-да «Союз-4» онгосын газарые 35 дахин тойрожо ябахада, А. Елисеев бидэ хоёр онгосын кабинаһаа орбитальна таһаг соо ороод, скафандрнуудые үмдэжэ эхилээбди. Удангүй онгосын командир Борис Волынов ерэжэ, гермошлёмуудые, перчаткануудые, амидаралые ами амидаа хангадаг ранецуудые үмдэлгэдэмнай туһалаа. Энэ үедэ телевидениин сеанс үнгэргэгдөөд, Газар дээрэһээ маанадые һайнаар харанабди гэжэ бидэндэ дамжуулагдаһан байна.

«Союз» онгосонуудай орбитальна таһаг научна шэнжэлэлгэнүүдые хэхэ, космонавтнуудай амарха таһаг болохоһоо гадна, шлюзовэ камерэ бололсоно.

Тиимэһээ Борис Волыновай онгосын кабина руу өөрынгөө һуурида ошожо, гермохабхагые хааһанай һүүлээр, бидэнэр скафандрнуудай хии оросогүй байлгые, амидарал хангаха оньһон түхеэрэлгэнүүдэй хүдэлмэриие шалгаад, замбуулин руу гарахаар зэһэнги бэлэн болоһон тухайгаа элидхээбди, манай «Союз-5» онгосын командир хабхаг онгойлгохо оньһые хүдэлгөө.

Би онгосын орбитальна таһагһаа түрүүлжэ гараха ёһотой байгааб. Хабхаг онгойжо, онгосо руу наранай гэрэл сасараа. Би онгосоһоо ядамаргүйгөөр гаража, иишэ тиишээ ажаглан хараа б.

Газарай ба хаб хара огторгойн наана замбуулинай онгосын ялабхилхыень хаража һонирхоод, онгосонуудай залгаалаа тээшэ дүтэлжэ эхилээб. Замбуулинай онгосонуудай тулгалдахые ба залгагдахые буулгаһан кинокамера тэндэ «Союз-4» онгосын газаа талаһаань тодхогдонхой байгаа.

А. Елисеевэй дамжан оролтын хойноһоо би ажаглан харадаг, тэрээнтэй хөөрэлдэдэг байгааб. Удаань Елисеевтэй хамта бидэнэр командирай дохёогоор «Союз-4» онгосын орбитальна таһаг руу орожо, хабхагыень хаагаад, түсхай оньһоор агаарай дарасые хэм хэмжээндэнь оруулаабди, скафандрнуудаа тайлаабди. Манай таһалга руу В. Шаталов орожо ерээ. Бидэнэр тэрээнтэй угаа хани халуунаар уулзажа тэбэрилдээд, түрэлхидэйнь эльгээһэн бэшэтүүдые, «Союз-4» онгосоор өөрэйнь ниидэһэн тухай ТАСС-ай мэдээсэлнүүдтэй январиин 15 үглөөнэй газетануудые тэрээндэ дамжуулан үгөөбди.

* * *

Удаань совет ба харин журналистнуудай асуудалнуудта эрдэмтэд, космонавтнууд харюусаһан байна.

(ТАСС).

ЭРХИМҮҮДТЭ—ТУГУУД

втономито республиканууд, хизяуд ба областьнуудай 1968 онһаа таряа хурняахын түлөө, саарай свёкло үйлэдбэрилгэ ба худалха дээшэлүүлхын түлөө Бүхэрос социалис мүрысөөнэй дүнүүдые СР-эй Министрнүүдэй Совет, фессиональна Союзуудай Бүхэсо Центральна Совет хаража үзөө.

Курска областьдо, Краснодарай хизаарта РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй ба ВЦСПС-эй дамжуулгын Улаан тугуудые барюулха, нэгэдэхи мүнгэн шан барюулха гэжэ РСФСР-эй Министрнүүдэй Совет, ВЦСПС тогтооо. **Белгородско, Орловско, Горьковско** областьнуудта, **Алтайн** хизаарта, **Башкирай** АССР-тэ хоёрдохи мүнгэн шан барюулха гэжэ шиидхэгдээ.

Брянска, Тульска, Липецкэ, Куйбышевска, Пензенскэ областьнуудай, **Ставропольекин** хизаарай, **Татарай ба Чечено-Ингушай** АССР-нүүдэй колхоз болон совхозуудай саахарай свёкло бүри ехээр ургуулхын тула һайнаар [illegible], СССР-эй Министрнүүдэй Совет, ВЦСПС тэмдэглэбэ.

(ТАСС).

РЕСПУБЛИКЫН ТҮРҮҮ МЕХАНИЗАТОРНУУДАЙ ЗҮБЛӨӨН

РЕСПУБЛИКЫН КОЛХОЗ, СОВХОЗУУДТА ОРООҺО ТАРЯА, ТЭЖЭЭЛ ЕХЭЭР АБАДАГ БОЛОХО ХЭМЖЭЭНҮҮД ТУХАЙ

КПСС-эй обкомой секретарь Н. Е. МЕДВЕДЕВЭЙ элидхэлһээ

Нүхэдүүд! Партиин ЦК-гай октябриин (1968 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые Буряад оронөй хүдөөгэй ажалшад бүхы совет арадтаяа хамта тон ехэ сэдьхэлээ ханангяар хүлеэн абаа.

Тиимэһээ үнгэрэгшэ жэлэй декабрьда болоһон КПСС-эй обкомой V пленум дээрэ республикын хүдөөгэй бүхы ажалшад областной партийна организациин хүтэлбэрилгээр хүдөө ажахынгаа үйлэдбэриие хүгжөөхэ хэрэгтэ зарим тэды үрэ дүн түйлаа гэжэ тэмдэглэгдэһэн байна. 1965—1967 онуудай туршада жэл соо дунда зэргээр 230 миллион түхэригэй продукци абтаа гэхэ гү, али урдахи гурбан жэлэйхитэй сасуулхада, 19 процентээр ехэ болоо. һүүлэй гурбан жэлэй туршада хүн бүхэн дээрэ абажа үзэхэдэ, хүдөө ажахын продуктнуудые үйлэдбэрилгэ 14,5 процентээр дээшэлээ.

Ороохо таряан болон бусад ургамалнуудай ургасаншье яһала дээшэлээ. Жэшээнь, үнгэрһэн гурбан жэл соо таряанай ургаса гектар бүриһөө 8,6 центнерһээ 10 центнер хүрэтэрөө ехэ болобо. Энэ үе соо бүхыдөө абтаһан ороохо таряанай хэмжээн 421 мянган тонноһоо 516,2 мянган тоннодо хүрөө. Хартаабха болон бусад ургамалнуудай ургаса зарим тэды дээшэлэнхэй.

Ургасынь дээшэлһэнэй ашаар ороохо таряа, хартаабха болон бусад ургамалнуудые гүрэндэ ехээр худалдаха, тушааха аргатай болоһон байнабди.

Нэн түрүүн парти, правительствымнай тон ехэ анхарал оролдолго, туһаламжын ашаар эдэ бүхы амжалта түйлагдаа. Мүн республикын партийна, советскэ, хүдөө ажахын органуудай эмхидхэлэй ехэхэн хүдэлмэри хэһэнэй ашаар, мүн колхоз, совхозуудай таряалан дээрэ хүдэлжэ байһан бүхы хүнүүдэй, мэргэжэлтэд, эрдэмтэд, промышленна предприяти, организацинуудай бүхы хүдэлмэришэдэй шэн зоригто ажалай ашаар эдэ бүгэдэ түйлагдаа гэжэ хэлэмээр.

Партиин ЦК-гай мартын Пленумһээ хойшо үнгэрһэн гурбан жэл соо манай республикын колхоз, совхозуудта үйлэдбэриин элдэб барилга хэхэ, техникэ худалдажа абахын тулада гүрэнһөө урдахи табан жэлэйхидэ орходоо 30,7 миллион түхэригээр ехэ мүнгэ зөөри үгтэһэн байна. Хэрбээ 1964 ондо 283 трактор үгтэһэн һаа, үнгэрэгшэ жэлдэ манай ажахынууд 394 трактор абаа. Энэ үе соо таряа хурняаха комбайнуудые һураггүй олон үгтэдэг болоо. Колхоз, совхозуудай минеральна үтэгжүүлгэ урдынхиһаа хоёр дахин ехээр абана. Республикын хүдөө ажахы гүрэнэй энергосистемэтэй холбогдожо, колхоз, совхозууд гол түлэб зайн галай гэрэлээр хангагданхай.

Таряан ажалда хүдэлжэ байһан хүнүүдэй ажалай түлөөһэн гуримшуулагдаа, хаа хаанагүй тракторно-таряан ажалай бригада, звенонууд, лугомелиоративна отрядууд бии болгогдоо. Ажахынуудта севооборот зохёогдоод, хүсэндөө хүргэгдэжэ байна. Газарай хүрьһэнэй һалхинда үлеэгдэжэ муудадаг ябадалые усадхахын тулада 20 ажахыда хүрьһэ хамгаалха севооборот зохёожо, хүдөө ажахын ургамалнуудые зурууд зуруудаар тариха арганууд хэрэглэгдэнэ. Таряалан дээрэ наг шэбхэ, минеральна үтэгжүүлгэ ехээр гаргагдадаг болоо, элдэб хорхой шумуул, хоротонһоо, үбшэнһөө ургамалнуудые хамгаалхын тула химиин зүйлнүүд, хорон ехээр хэрэглэгдэдэг.

Ороохо таряанай, бусадшье ургамалнуудай элбэгээр абтадаг болоһоной ашаар нитын адууһа малда үбһэ тэжээл горитой бэлэдхэгдэнэ. Энээнһээ уламжалан үхэр малай ашаг шэмэ нилээд дээшэлжэ, мяхан, һүн, үндэгэн, нооһон гүрэндэ ехэ худалдагдана, тушаагдана. Үнгэрэгшэ гурбан жэлэй туршада мяха үйлэдбэрилгэ жэл соо дунда зэргээр (урдахи гурбан жэлэйхитэй сасуулхада) 7,3 мянган тонноор, һүн—36,2 мянган тонноор, нооһон—388 тонноор, үндэгэн—14,5 мянган хэһэтээр ехэ болобо.

Шубуу үсхэбэрилгые промышленна үндэһөөр эрхилхэ хэрэг амжалтатайгаар хүгжөөгдэжэ байна. Захааминай, Ахын совхоз, колхозууд, мүн Түнхэнэй, Хэжэнгын, Яруунын, Хоринн аймагуудай зарим ажахынууд мяханай мал үсхэбэрилхээр мэргэжүүлэгдэжэ байнхай.

Түрүүшүүлэй амжалта зоригжуулна

Табан жэлэй гурбадахи жэлэй социалис уялгые дүүргэхэ хэрэгтэ манай түрүүшүүл ехэхэн хубита оруулаа. Жэшээнь, Мухар-Шэбэрэй аймагай «Искра» колхозой комбайнер Ф. Ф. Варфоломеев «СК-3» комбайнаар 234 гектар таряа хадаад, га бүриһөө 21,5 центнер ороохо сохижо абаа. Энэ аймагай «Одон» совхозой комбайнер Бата Норбоев 342 гектар газарһаа га бүрин 16,5 центнер, Ивалгын ОПХ-гай комбайнер В. Р. Генинов «СК-3» комбайнаар 216 гектар таряа сабшаад, га бүриһөө 16,4 ороохо сохиһон байна. Хоринн аймагай «Георгиевский» совхозой комбайнер Д. Манибадараев «СК-4» комбайнаар 744 га таряа хадаад, 288 гектарай ургаса сүглуулжа сохёо юм. Загарайн аймагай Онохойн совхозой тракторист Т. А. Думнов өөрынгөө «ДТ-54» трактораар 2500 гектар зөөлэн хахалалга, Аргатын совхозой (Баргажан) Д. Э. Цыренов баһал тиимэ трактораар 1989 га зөөлэн хахалалга хэһэн байна. Мүн Бэшүүрэй аймагай Калининай нэрэмжэтэ колхозой тракторист И. Н. Григорьев «МТЗ-50» трактораар жэл соо 1356 гектар зөөлэн хахалалга хэнхэй. Имэ түрүүшүүлые дурдаха болоо һаа олон.

Нёдондо олохон оньһожоруулагдаһан звенонууд хартаабхын баян ургаса абаа. Жэшээнь, Бэшүүрэй аймагай XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозой Е. М. Павловай даадаг звено 75 гектар газарһаа га бүрин 220 центнер хартаабха, Мухар-Шэбэрэй «Искра» колхозой Н. Н. Белоусовай звено 40 га дээрэһээ гектар бүрин 200 центнер, Кабанскын аймагай Оймэрой совхозой С. Н. Ильтеевэй звено 124 гектарай га бүриһөө 100 центнер хартаабха ургуулаа юм.

Тэрэшэлэн Хяагтын аймагай Раяжуровай нэрэмжэтэ колхозой огородшон В. Г. Жаркова, Ехэ-Нугын совхозой Г. В. Бянова, Улаан-Үдын аймагай «8-е Марта» колхозой М. Н. Томсон, «Пригородный» совхозой У. Н. Бурцева, Түнхэнэй аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой С-Ж. Н. Мухуев, Д. Ш. Аигренов болон бусад гектар бүриһөө 200—400 центнер овощ ургуулһан байна.

Ажахынуудтамнай тэжээлэй ургамалнуудай, хээрын сабшалангай үндэр баян ургаса абадаг ажалша бэрхэ, шадитэ гартай хүнүүд олон.

Тиигэбэшье КПСС-эй ЦК-гай октябриин Пленум дээрэ тэмдэглэгдэһэнэй ёһоор, хүдөө ажахые улам саашадань хүгжөөхэ хүдэлмэридэмнай дутагдалнууд, шиидхэгдээгүй асуудалнууд үшөөл бии. Эдеэ хоолой зарим зүйлнүүдые үйлэдбэрилхэ хэмжээн, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ зорилго табан жэлэй түсэбөөр хараалагдаһанда үшөөл хүрэнэгүй.

Республика дотор мүнөө абтажа байһан ороохо таряанай ургасын хэмжээн партиин ЦК-гай октябриин Пленумэй табиһан эрилтэдэ яашье хүрэнэгүй.

Тиимэһээ табан жэлэй түсэбэй үлэһэн жэлнүүдтэ хүдөө ажахын продуктнуудые үйлэдбэрилгые эрид дээшэлүүлхэ болонобди.

Партиин обкомой V пленум Буряад оронөй ажахынуудта саашадаа эдеэ хоолой зүйлнүүдые үйлэдбэрилхэ хараа түсэб тодорхойлһон байна. 1975 ондо ороохо таряа үйлэдбэрилгые 680—700 мянган тоннодо хүргэхэ гэхэ гү, али һүүлэй табан жэл соо дунда зэргээр жэлдээ 495,5 мянган тонно таряа абаһанһаа һураггүй ехэ болохо зэргэтэй. Энэ үе соо 190—200 мянган тонно хартаабха, 45—47 мянган тонно овощ ургуулжа абаха зэргэтэйбди.

Таряалан, сабшалангай ургаса эрид дээшэлүүлһэнэй ашаар ерэхэ табан жэлдэ мяха үйлэдбэрилгые (амидын шэгнүүрээр) 95—100 мянган тоннодо, һү—250 мянган тоннодо, үндэгэ—180 миллион хэһэг, нооһо—7 мянган тоннодо хүргэхэ зорилго табигдана.

Энэ зорилго шиидхэхын тулада ойрын жэлнүүдтэ таряанай, үбһэ ногооной ургасые һүүлшын табан жэлэйхитэй сасуулхада, гектарай 4—5 центнерээр, силосэй ургамалнуудые 60—70, тэжээлэй корнеплодуудые гектарай 150—160, овощ—60—65, хартаабха 50—60 центнерээр дээшэлүүлхэ ёһотойбди.

Ургаса дээшэлүүлхэ онол арганууд олон

Энээниие түйлаха арга боломжо манай колхоз, совхозуудта гүйсэд бии. Таряашадаймнай гол зорилго юуб гэхэдэ, машина техникын хүсэ үргэнөөр хэрэглэжэ, ажалдаа электрофикаци, химизаци ехээр нэбтэрүүлэн, мүн мелиораци һайса хүгжөөгөөд, бүхы газарайнгаа ургаса эрид дээшэлүүлхэ болоно.

Эхэ оронойнгоо гол баялиг—газарые эзэн ёһоор, гамтай наринаар эдлэн хэрэглэхэ болонобди. Гэхэтэй хамта газартаа үшөөл эзэн бусаар, хангалтагүй муугаар хандадаг ушар манда үшөөл үсөөн бэшэ. Зарим колхозууд таряанайнгаа газар, бусадшье эдлүүриин газарые хэндэшье хэрэггүйгөөр хаяжа байдаг. Гансахан үнгэрэгшэ жэлдэ республикын колхоз, совхозуудта 2640 га таряалан ойройдоо хэрэглэгдэнгүй хосороо. Тэрэнэй 1000 гектарынь залуур болгогдоһон байна. Энээнһээ боложо, таряанай газар ёһоор ургадхагдэнэгүй.

Республикын колхоз, совхозуудта мүнөө һалхинда үлеэгдэжэ, уһанда нуража муудадаг 175 мянган гектар таряанай газар тоологдоно. Тэрэнэй 90 мянган гектарынь бүришье ехээр муудажа байнхай. Партиин обкомой урзанда май һарада болоһон пленум дээрэ газарай хүрьһэнэй гэмтэлгэтэй тэмсэхэ тодорхой хэмжээнүүд хараалагдаһан. Теэд энэнь олонхи ажахынуудта ёһоор бэелүүлэгдэнэгүй.

һүүлэй жэлнүүдтэ уһалагдадаг газар яһала һайнаар ашаглагдадаг боложо байнхай. Энээнэй ашаар ороохо таряан, бусадшье ургамалнуудай ургаса зарим тэды дээшэлээ. Жэшээлхэдэ, 1965 онойхитой сасуулбал, нёдондо уһалагдадаг газарта шэниисын ургаса гектарай 5 центнерээр, овощ—20, хартаабха—12, үбһэ ногооной ургаса 3 центнерээр ехэ болоһон байна.

Гэхэтэй хамта олонхи ажахынуудта уһалагдадаг газар тон муугаар ашаглагдана. Дүтэ шадар уһалууриин һубаг ханаабуудай, гол горходой бии байбашье, нилээд ехэ таряалан жэлһээ жэлдэ уһалагданагүй. Газар уһалха бүлүүр станцинууд, уһа сасадаг түхеэрэлгэнүүд муугаар хүдэлгэгдэнэ. Нёдондо бүхы 160 бүлүүр станцинуудай ойройдоол 35-ниинь, уһа сасадаг оньһон машинануудай—65—68-ниинь лэ хүдэлгэгдөө нэрэтэй. Бүлүүр станци бүхэн жэл соо ойройдоол 100 га, уһа сасадаг түхеэрэлгэ бүхэнөөр миин 41 га газар уһалагдаа.

Республикын диилэнхи ажахынуудта уһалагдадаг газар дээрэ үтэгжүүлгэ тон багаар оруулна. Нёдондо уһалууриин таряалан дээрэ ойройдоол 3748 тонно минеральна үтэгжүүлгэ, 228 мянган тонно шэбхэ гаргагдаа. Энэмнай гектар бүхэндэ ойройдоол 1 центнер үтэгжүүлгэ, 7,1 тонно шэбхэ хүртэһэн болоно.

Эгээл энээн дээрэһээ республикын уһалагдадаг газар үгэхэ ёһотой продукцинингаа гурбанайшье нэгэ хубиие үгэнэгүй ха юм. Колхоз, совхозуудта жэл соо уһалагдадаг газарһаа гектарай ойройдоол 12,3 центнер таряан, 67 центнер хартаабха, 116 центнер овощ, 11,7 центнер үбһэн абтана.

Бүхы уһалагдадаг газараймнай хахадтань шахуу нэгэ жэлэй ногоонууд, бусад тэжээлэй ургамалнууд таригдажа, ахир бага ургаса хурняагдана. Жэшээнь, нёдондо га бүриһөө 150 центнер кукурузын ногоон намаа, 85,1 центнер силосэй ургамал, 18,9 центнер зелёнко абтаһан байна. Тиихэдээ уһалагдадаг газарай га бүхэниинь миил 13—15 центнер тэжээлэй единицэ үгэһэн болоно бшуу. Имэ ахир бага ургаса абадаг ябадалтай эбсэхын яашье аргагүй. Уһалууриин таряалангай ургасые ялахын сагта хоёр дахин дээшэлүүлхэ ёһотойбди.

Ороохо таряанай, бусад ургамалнуудай тогтууритай һайн ургаса абахын тула агротехническэ бүхы онол арганууд үргэнөөр хэрэглэхын хажуугаар, сэбэр паар һайнаар хахалжа бэлдэхэ гээшэ манай республикын эрхэ байдалда ехэхэн удха шанартай. һүүлэй жэлнүүдтэ ажахынуудтамнай сэбэр паар яһала ехээр хахалагдана.

Мухар-Шэбэрэй, Бэшүүрэй, Түнхэнэй, Улаан-Үдын аймаг Тарбагатай талын ажахынууд хаһа сагтань, һайн шанартайгаар сэбэр паар ехээр хахална. Тиигэбэшье Баргажанай, Хяагтын, Хэжэнгын, Зэдын, Сэлэнгын болон бусад аймагуудай олохон колхоз, совхозууд ороохо таряанай ургаса дээшэлүүлхэ энэ нилээд ехэ арга боломжые дүүрэнээр хэрэглэжэ шаданагүй. Сэбэр паар болгохо газараа жэлһээ жэлдэ хожомдуулжа эллүүрилнэ, муртэйгөөр хахалнагүй.

Паар һайн шанартайгаар хахалхын тулада ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэдэй харюусалгые эрид дээшэлүүлхэ саг ерээ. Отделени, бригадануудта хэды шэнээн паар, ямар болзорто хахалхаб, тэрэнээ хайшан гээд харууһалхаб гэжэ агрономууд тодорхой график, түсэб табяад, тэрэнэйнь дүүргэлтын хойноһоо, үдэр бүри нарин хиналта табиха зэргэтэй.

Мухар-Шэбэрэй, Бэшүүрэй, Улаан-Үдын аймагуудай ажахынууд жэл бүри бүхы таряалангайнгаа 90—98 процентые эрхим шанартай, сортовой үрэһөөр тарижа, баян ургаса абана.

Гэхэтэй хамта хэрбээ 1967 ондо РСФСР- дотор ороохото ургамалнуудай 92,8 процентнь сортовой үрэһөөр таригдадаг һаань, харин манай республикада энэнь ойройдоол 81,4 процент болоно. Үнгэрэгшэ жэлдэшье сортовой үрэһэнэй тарилга ехэ болоогүй. Нёдондо колхоз, совхозуудтамнай бүхы таряанай 27 процентнь тарилгын шанарта хүргэгдөөгүй, муу үрэһөөр таригдаа. 1 болон II классай шанартай үрэһэн ойройдоол 35 процент болоо юм.

Республика дотор хартаабхыншье үрэһэн һайнаар бэлдэгдэнэгүй. Хартаабха ургуулдаг 103 колхоз, совхозуудаймнай аяар 82-ынь сортовой үрэһэгүй байха юм.

Ойрын жэлнүүдтэ хаа хаанагүй

(Түгэсхэлынь 2-дохи нюурта)

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: республикын түрүү механизаторнуудай зүблөөндэ Сэлэнгын совхозһоо хабадаһан Н. И. Шишмарев (зүүн гар һаа), Ц. Д. Ринчиндоржиев, Ф. Валеев, И. Г. Ахменеев.

Э. ЛАПИНАЙ фото.

РЕСПУБЛИКЫН ТҮРҮҮ МЕХАНИЗАТОРНУУДАЙ ЗҮБЛӨӨН

НҮХЭР Н. Е. МЕДВЕДЕВЭЙ ЭЛИДХЭЛЭЙ ТҮГЭСХЭЛ

(Түгэсхэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта)

нютагтаа таараһан, эрхим һайн сортын, еханхидээ нэгэдэхи, хоёрдохи классай үрэһөөр таридаг болохо гээшэ манай гол зорилго.

Тарянай, бусадшье ургамалнуудай ургаса дээшэлүүлхын тула тарялан, сабшалан дээрэ наг шэбхэ, минеральна үтэгжүүлгэ ехээр гаргаха гээшэ баһал ехэхэн удха шанартай.

Һүүлэй жэлнүүдтэ ургамалнуудые буртаг үбһэнһөө, элдэб хорхой шумуул, үбшэнһөө хамгаалха онол арганууд яһала хэгдэнэ. Нёдондо олонхи ажахынууд тарянайнгаа бүхы үрэһэ хаһа сагтань, һайн шанартайгаар хордоо һэн. Энээнэй ашаар тарянай гулабняа болон ондоошье үбшөөр үбшэлхэнь һурагтүй хороо. Теэд зарим ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд үрэһэ хордохо хүдэлмэриие тооногүй. Жэшээнь, Баргажанай аймагай Гааргын совхоздо нёдондо 1528 центнер шэниисын үрэһэн хордогдонгүй таригдаа.

Республика доторнай гол түлэб кукурузын ургасаар силос дарагдана гээшэ. Теэд энэмнай хаа хаанагүй адли һайнаар урганагүй. Мүн орооһото, орооһото-бобово ургамалнуудые һайнаар харууһалжа ургуулаад байхада, гектарай 120—130 центнер ногоон набша үгэдэг, һайншье силос болодог. Саашадаа силос ехээр дарахын тула наран сэсэг ехэ газарта таридаг болохо шухала гэжэ һанагдана.

Тэрэшэлэн куузику ургамалые ехээр тарижа, һайнаар ургуулха арга боломжо бии. Ойрын жэлнүүдтэ куузику ургамалнуудые, ядахын сагта, 5 мянган гектарта хүргэхэ ёһотойбди.

Бүхы техникээ бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлгэе

Машина техникээ зэзн ёһоор, гамтай наринаар, бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлгэжэ шадаал һаамнай, саашадаа тарян ажалые зүбөөр эрхилхэ, тэндэхи бүхы хүдэлмэриие таарамжатай һайн болзор соо эрхим шанартайгаар бүтээхэ, тэрэнэй үндэһөөр орооһо тарян ехээр абтаха аргатай байһаниинь элитэ.

Республикын хүдөө ажахыда машина техникэ жэлһээ жэлдэ олон хэрэглэгдэдэг болонхой. Колхоз, совхозуудай тарялан дээрэ мүнөө 6,5 мянган трактор, 3 мянган таряа хуряалгын комбайн, хэдэн арбаад мянган элдэб машина, түхеэрэлгэнүүд, 10 мянга гаран электромоторнууд хүдэлгэгдэжэ байна.

Механизаторнуудай ажалые зүбөөр эмхидхэжэ шадабал, трактор, машинанууд бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлгэгдэхэ байһаниинь элитэ. Тиимэһээ урдань байһан тракторна бригаданууд, звенонуудые шэнээр һэргээжэ эхилхээр һэмди. Мухар-Шэбэрэй аймагай ажахынуудһаа нүхэд И. Е. Киреев, Н. Я. Антонов, Е. А. Митрофанов, Н. Н. Белоусов, Кабанскын аймагһаа — М. М. Конев, В. Н. Карпов, А. В. Добрынина, Зэдын аймагһаа — Е. Н. Бутаков, Ф. Д. Заболотский, А. Д. Очиров, В. Д. Дымчиков, Хяагтын аймагай «Родина» колхозһоо С. А. Алемасов, Түнхэнэй аймагһаа — А. И. Сизых, Д. Л. Эрдынеев болон бусадай даадаг тракторна бригаданууд болон звенонуудай дүй дүршэл дээрэһээ харахада, механизаторнуудай ажалые иигэжэ эмхидхэхэдэ алишье талаараа ашагтай һайн байна. Тэндэ механизаторнуудынь ходол нэгэ газартаа хүдэлжэ байдаг зон, техникэньшье бүлэг бүлэгөөрөө хүдэлгэгдэжэ, тэдэндэ техническэ харууһа хэхэдэ, транспортна хэрэгсэлээр хангахада таарамжатай байна. Энээнһээ тоһо, түлишэ алмагдана. Эдэ бригада, звенонуудта техникэнь бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглагдажа, абтаһан продукциинь өөрынь үнэ сэншье һуратгүй хямдарна.

Гэхэтэй хамта зарим колхоз, совхозуудта эмхидхэгдэһэн тракторна бригаданууд дан томо, хүтэлбэрилхэ талаар хүшэр болоно. Тиимэ бригадануудта трактораар хэхэ хүдэлмэриин технологическа карта хаһа сагтаа табигданагүй, техническэ харууһаншье зүбөөр хэгдэнэгүй, техникэнь саг болзортоо, һайн шанартайгаар заһабарилагдадаггүй байна. Жэшээнь, Загарайн аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо тракторна бригададань 24 трактор, 8 комбайн, хэдэн арбаад хүдөө ажахын машина зэмсэгүүд бии. Иимэ ехэ бригадада бүхы техникые һайнаар хинан хаража хүдэлгэхэнь бэрхэтэй. Тиимэһээ нёдондо эндэ трактор бүхэнөөр оройдоол 225 гектар зөөлэн хахалалга хэгдээ.

Трактор, машинануудта техническэ харууһа хаһа саг соонь хэбэл, тэдэниие бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлгэхэ шухала арга нүхэсэлнүүдэй нэгэн болоно. Хэдэн жэлэй саада тээ Хэжэнгын аймагай Чисааны совхоздо, бусадшье ажахынуудта трактор, машинануудта техническэ харууһа хэхэ тусгаар мастер-заһабарилагшад бии болгогдоһон байгаа. Теэд тэдэнэй энэ дүй дүршэл бусад ажахынуудта хэрэглэгдээгүй. Нэгэ үе «Сельхозтехника» нэгэдэлэйхид зарим колхоз, совхозуудай трактор, машинануудта техническэ харууһа хэдэг болоо һэн. 1963 онһоо хойшо Бэшүүрэй аймагай Дзержинскиин нэрэмжэтэ, Хёлгын совхозуудай, «Рассвет» колхозой трактор, машинануудые тэндэхи «Сельхозтехникын» нэгэдэлэйхид техническэ талаарнь харууһаллаг болоһон юм. Мүнөө эдэ ажахынуудта трактор бүхэнөөр хэгдэһэн ажалай бүтээсэ бүхы республикынхидэ орхолоо 100—150 гектараар дээшэ байна.

Трактор, машинануудые хэр зүбөөр хүдэлгэжэ, техническэ харууһа хэжэ байһаниие наринаар хинан харадаггүй дээрэһээ тэдэнь гарһаа гаратараа, элэжэ муудатараа хүдэлгэгдэнэ. Зарим газарта техническэ харууһа хэхэ графигшье дүүргэгдэнэгүй. Ажахынуудта жэл бүри бүхы тракторнуудые өөһэдынгөө хүсөөр заһабрилха, тэдэниие сагһаа урид хэрэглэмжэһээ гараа гэжэ хаяха ушар үсөөн бэшэ үзэгдэнэ. Жэшээнь, үнгэрһэн дүрбэн жэл соо республика дотор бүхыдөө шэнэ 2967 трактор абтажа, 1648 трактор хаягдаһан байна. Илангаяа Зэдын, Мухар-Шэбэрэй, Яруунын, Улаан-Үдын аймагуудай ажахынууд техникээ олоор сагһаань урид гарһаа гараа гээд хаяна.

Техникэ, зэмсэгүүдые һайнаар хадагалжа, тоһо, түлишэ наринаар бүридхэжэ, зүбөөр хадагалха гээшэ продукциин өөрынь үнэ сэнгые хямдаруулха хэрэгтэ ехэхэн удха шанартай. Тиигэбэшье ажахынууд энэ асуудалда анхарал ёһоор табинагүй.

Гансахан 1967 ондо колхоз, совхозуудта 200 мянган түхэригэй дизельнэ түлишэ үлүү гаргагдаа. Шэнгэн түлишэ, түрхихэ тоһо хаалгатай һайн амһартада хэжэ, оньһон аргаар трактор, машинада хэдэг болохо түшаа инженернүүд, бухгалтернууд, экономистнууд шангаар оролдохо ёһотой.

Мүн трактор, машинануудаар хэхэ ажалые зүбөөр эмхидхэжэ, таарамжатай соонь агрегадууд болгожо холбохо, түргэн скоростёор ябуулха, тэдэнэй миин байдаг ушарые усадхаха гэхэ мэтэ асуудалнүүдые шиидхэбэл, техникэ бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлгэгдэхэ байна.

Колхоз, совхозуудай худалдажа абаһан техникые «сельхозтехникынхид» централизованно аргаар өөһэдынгөө транспортаар байра дээрэнь абаашажа үгэхэ, запасной часть, барилгын болон бусад хэрэгсэлнүүдээр хангаха, элдэб оньһон түхеэрэлгэнүүдые бүридхөөд тодхожо үгэхэ ёһотой гэжэ КПСС-эй ЦК-гай октябриин Пленум дээрэ заагдаһан байна.

Манай республикын 6 аймагта үйлэдбэриин эд бараа, минеральна үтэгжүүлгэ, машина, оньһон түхеэрэлгэнүүд централизованно аргаар асарагдадаг болоо. Нёдондо «Сельхозтехникын» нэгэдэлэйхид ажахынуудтай хэлсээ хэжэ, хамта 1073 мянган түхэригэй эд бараа, үнэтэ хэрэгсэл байра дээрэнь абаашажа үгэһэн байна. Тиигэбэшье энэмнай үшөөл нарин һайнаар эмхидхэгдэнэгүй.

Олохон ажахынуудта орооһо таряа сэбэрлэхэ, хатааха хүдэлмэри еханхидээ оньһожоруулагдажа, һайн үрэ дүн түйлагдана. Гэхэтэй хамта саашадаа колхоз, совхозуудта оньһожоруулагдаһан пунктнуудые олоор барижа, комбайнһаа гараһан таряа тэрэ дарыдань сэбэрлэхэ, хатааха хүдэлмэри гүйсэд оньһожоруулжа, тоог дээрэ тарянай гутаха, муудаха ябадалые сүм усадхаха шухала.

Тэрэшэлэн үбһэ тэжээл бэлдэхэлгын ажал ехэтэй хүдэлмэри үшөөл ёһоор оньһожоруулагдаагүй. Бүхы сабшалангаймнай 40 шахуу процентнь гараар сабшагдана.

Манай республикын ажахынууд болон «Сельхозтехникын» предприятинуудта типовой һайн түхеэрэлгэтэй 136 мастерской, заһабарилгын 3 завод бии. Тиигэбэшье трактор, машинануудые заһабарилха хүдэлмэри үшөөл хангалтагүй муу. Илангаяа Яруунын аймагай Нисэнгын, Нарһатын совхозуудта, Улаан-Үдын аймагай Калининай нэрэмжэтэ, Сэлэнгын аймагай XX партсъездын нэрэмжэтэ, «Эрдэм» колхозуудта трактор машина заһаха заабари-технологи ехээр хазагайруулагдана, тэрэнь шанар муутайгаар хэгдэнэ. «Сельхозтехникын» предприятинуудта, мүн колхоз, совхозуудташье заһабарилагдаһан техникын гаргашань тон ехэ болоно. 1966 ондо республикын совхозуудта нэгэ тракторай заһабарилгын дунда зэргын сэн 970 түхэригтэ, 1967 ондо тэрэнь — 890 түхэригтэ болоо. Харин түсэбэйнгөө ёһоор тэрэнэй сэн 726 түхэригһөө дээшэ гараха зэргэгүй.

Саашадаа колхоз, совхозуудай инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй зүгһөө трактор, машинануудые зүбөөр ашаглан хүдэлгэжэ, тэдэнэй техническэ харууһые хаһа сагтань хэхэ, деталь, частьнуудай хэр зэргэ элэһэн, эбдэрһэниие уридшалан һайнаар тодорхойлдог болож, заһабарилгын гаргашые хороохо зэргэтэй.

Мал ажалдахи хүдэлмэриие оньһожоруулха— гол шухала асуудал

Фермэ, гүүртэнүүдтэхи ажал ехэтэй хүдэлмэри мүнөө гол түлэб хүнэй гараар лэ хэгдэнэ. Илангаяа үнеэдые оньһон машинаар һааха хүдэлмэри ёһоор оньһожоруулагданагүй. Хэрбээ РСФСР дотор үнеэдые һаалгын 39 процентнь оньһожоруулагдаад байхада, манай республикын ажахынуудта бүхы үнеэдэймнай миил 1,8 процентнь оньһо машинаар һаагдана. Малай фермэнүүдтэ тодхогдоһон машина, түхеэрэлгэнүүд тон муугаар хүдэлгэгдэнэ.

Мал ажалай хүшэр хүдэ хүдэлмэриие оньһожоруулха тушаа республикын хүдөө ажахын министерство, үйлэдбэриин управленинүүд, «Сельхозтехникын» нэгэдэлшье анхаралаа ёһоор табинагүй. Тусхайлбал, нёдондоной январиин 1-нэй мэдээтээр үнеэдые һааха 296 оньһон түхеэрэлгэнүүд тодхогдоһон һаа, тэдэнэй 278-ниинь хүдэлгэгдөөгүй. Шэбхэ гаргаха, сэбэрлэхэ 270 түхеэрэлгэнүүд тодхогдоһон аад, тэдэнэй 96-ниинь миин хэбтэнэ.

Тэдэ оньһон машина, түхеэрэлгэнүүдые элдэб шадабари багатай, ямаршье бэлэдхэлгүй хүдэлмэришэд тодхоно, тэдэндээ техническэ харууһашье хаһа сагтань хэнэгүй, машинануудай олонхинь задалагдашанхай. Ажахынуудай главна инженернүүдэй мал ажалай хүдэлмэриие оньһожоруулха асуудалые яаралтай хэрэг бэшэ гэжэ тоолодог дээрэһээнь лэ иимэ байдал ушарна гэжэ һанагдана. Энээнэй түлөө бодотоор харюусахашье хүн үгы. Һаалишад, малшадые бодотоор урмашуулдаггүй, фермэ, гүүртэнүүдтэ ажалай эмхидхэлэй һула, оньһон аргаар һаахын тула үнеэдые урид зүбөөр илтажа, зоотехническэ заабариие ёһоор харууһалха, эдеэлүүлхэ хүдэлмэриин эмхидхэгдэлэггүй дээрэһээ иимэ байдал тохёолдоо.

Тэдэ оньһон түхеэрэлгэнүүдые хүдэлгэхэ хүнүүдые һургаха асуудалшье мүртэй шиидхэгдэнэгүй. Малай байра бариха, тэндэ элдэб түхеэрэлгэ тодхохо проектно документаци хаһа сагтаа һ табигданагүй. Энээнһээ болож түхеэрэлгэнүүдые хабсаргах хохо хүдэлмэри гэдэргэ та Барилгашадшье хүдэлмэри дутагдалтайгаар, муутаар хэж гаяа «Бурятцелинстрой» трест хэгшэдтээ малайнь байрые үгэхэдөө, досоонь ямаршье руулагагүйгөөр, ехэ дутагдал орхижорхидог. Гүүртэ, ферм тэхи миил зарим хүдэлмэриие жоруулхада малай харууһанай ша хороогдоногүй, һүүлэй продукцинь бүри үнэтэй бол

Хиагтын, Зэдын, Захааминай гуудай ажахынуудта фермэ, нүүдтэхи хүдэлмэри оройдоош һожоруулагданагүй.

Гэхэтэй хамта Хориин Анаагай совхоз, Мухар-Шэ аймагай «Загайский» колхоз, скын аймагай Шергинскэ Прибайкалиин аймагай «При лец» колхоз мал ажалдахи хүндэ хүдэлмэри оньһож талаар нилээд ехэ оролдо

Тодхогдоһон оньһон түх нүүдые хүдэлгэхэ шадабари үргэлжэ байхаар хүнүүдые һаалишадые машинаар үнеэ һургаха, тэдэ машинануудые жа, заһабарилжа байха мэрг дые бэлдэхэ хэрэгтэй.

Хэнэйшье мэдэһээр, һайн хэлтэй, шадамар бэрхэ механиз нууд лэ техникээ зүбөөр хүдэлгэжэ шадаха байна. Сэлэнгын аймагайхидай ж механизаторнуудай мэргэжэл шэлүүлхэ, һургаха гээшэ ба удха шанартай. Илангаяа му лэй сагта хүнүүдэй олоор һ таарамжатай үе байна бшуу.

Колхоз, совхозуудтамнай, хозтехникын» нэгэдэл болон ниинүүдтэшье дүршэлтэй, ажал һайн мэдэхэ олон тоото нернүүд, агрономууд хүдэлнэ нэр урда мэтэ хүдөө ажахын бэриие эрид хүгжөөхын тул шадалаа гамнангүй хүдэлхэ жэ гүйсэд найданабди.

Буряад оронойманай В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 ойе нэрэтэй түрэтэйгөөр уг лөө бэлдэжэ, КПСС-эй ЦК-гай риин Пленумэй, партиин пленумэй шиидхэбэринүүдые лэн, социалис мүрысөө үргэ гэрүүлээд, эдеэ хоолой эт элбэг ехээр абаха, гүрэн даха, ажалай бүтээсые эрид луулхэ, өөрынь үнэ сэнгые руулхын түлөө бүхы хэрэгтэй хэхэ байһаниинь найдамтай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: республикын түрүү механизаторнуудай зүблөөндэ хабаадаһан Баргажанай аймагай Артатын совхозой механизаторнууд Д. Э. Цыренов, Н. Б. Гомболон, Н. Д. Санжиев.

Э. ЛАПИНАЙ фото.

ЭЛИДХЭЛ ТУШАА ҮГЭ ХЭЛЭЛГЭ

ТРАКТОРНА БРИГАДА—ТАРЯАЛАНГАЙ ЭЗЭН

Мухар-Шэбэрэй аймагай «Коммунизм» колхозой тракторна бригадын бригадир В. А. БАТУРИНАЙ үгэһөө

Урдань манай колхоздо хоёр тракторна бригада байһан юм. Тэрэ үедэ бригада бүхэндэ 25 трактор хүртэгшэ һэн. Таряалангай газаршье ехэ байгаа. Энэ ушарта бригадирай хүдэлмэри дабагдахагүй ехэ байһан. Харин үнгэрэгшэ жэлһээ манай колхоздо бүхыдөө 4 тракторна бригада бии болгогдоо. Тиигэжэ мүнөө үедэ минии даадаг бригадада хамта 11 трактор үгтэнхэй. Тэрэ тоодо 6 гусенична трактор. Бригададамнай 2000 гектар тарялан даалгагданхай.

Ажалайнгаа иимэ сомор болоод байхада хүдэлмэрөө зүбөөр эмхидхэхэ, техникээ бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглаха арга олгогдоно гээшэ. Иимэ хубилалта хэһэнэймнай ашаа үрэ харагдажа байна. 1968 ондо бригадамнай гектар бүриһөө дунда зэргээр 16 центнер орооһо таряа, тэрэ тоодо 16,8 центнер шэниисэ хуряаһан байха юм. Намартаа тарялан дээрэхи һолоомоёо бүхыдэнь суглуулжа абаад, 430 гектар намарай паар элдүүрилэгдэһэн. Тарялан, сабшалан дээрэ 4000 тонно наг шэбхэ зөөгдөө.

Техникэшье бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглагдадаг болонхой. Нёдондо гусенична трактор бүхэнөөр 1400 гектар зөөлэн хахалалга хэгдээ. Колесно трактораар 850 гектар элдүүрилэгдэһэн байна. Тракторна хүдэлмэриин условно гектар бүхэнэйнь өөрынь үнэ сэн 3,5 түхэриг болоһон. Бригадымнай абаһан орооһо тарянай өөрынь үнэ сэн центнерэй 3,2 түхэригтэ хүрөө.

1969 ондо хэхэ хүдэлмэрөө тодорхойлоод байнабди. Бүхыдөө 1327 гектар тарилга хэгдэхэ. Тэрэ тоодо 1013 га шэниисэ таригдаха юм. Энэ жэлдэ бригадамнай гектар бүриһөө 18 центнерһээ доошо бэшэ шэниисэ хуряаха гэһэн социалис уялга хараалаад байна.

Абаһан энэ уялгаяа амжалтатайгаар бэелүүлхын тула хабарайнгаа тарилгада оролдосотойгоор бэлдэжэ байнабди. 11 трактораймнай 10-ниинь заһабарилагдажа бэлэн болонхой. Сеялкэ, плуг, борной, катогууд бүхыдөө бэлэн. Ургамал бүхэниие тариха, ургасыень дээшэлүүлхэ агротехническэ хэмжээнүүд тодорхойлогдонхой. Хабарай хүдэлмэриин түсэб зохёогдонхой.

«Сельхозтехникэ» нэгэдэлэй заһабарилгын предприятинууд колхозой тушааһан тракторнуудые шанар муутайгаар заһабарилна, үнэ сэнгынь ехэ болоно. Энэ талаар зохихо хэмжээ абаха саг ерээ.

ОНЬҺОЖОРУУЛАГДАМАЛ ЗВЕНОНУУД ХЭРЭГТЭЙ

Түнхэнэй аймагай «Восточные Саяны» колхозой хартаабхашадай звеное даагша В. Ф. ДЕМИНОЙ үгэһөө

1943 онһоо хойшо механизатораар хүдэлжэ ябанаб. Энэ үедэ элдэб түхэлэй трактор дээрэ хүдэлэгдөө гээшэ. Урзанда жэлһээ хойшо МТЗ-50 трактор даажа абаад, хартаабха ургуулха гэжэ оролдожо ябанаб.

Түрүүшээр дүй дүршэл багатай байжа, тиимэ ехэ амжалта түйлагдаагүй. 1967 ондо гектар бүриһөө 87 центнер хартаабха ургуулаа һэм. Харин колхознай бүхыдөө дунда зэргээр гектарай 40—50 центнер хартаабха хуряаһан байха.

Түрүүшын жэлэйнгээ алдуу эндүү хараада абажа, 1968 ондо баян ургаса абахын тула яһала оролдогдоо. Ургаса хуряагдаһанай һүүлээр газараа 25 сантиметр гүнзэгыгөөр хахалаад, хоёр удаа борнойлоо һэм. Хабартаа газараа баһал гүнзэгыгөөр, хүрьһыень урбуулангүйгөөр элдүүрилээд, 80 гектартань минеральна үтэгжүүлгэ оруулагдаа. Тарилгын урда тээ газараа борнойлоод, үргэн зуруудтайгаар, гектарай 25 центнер үрэһэ тариһан байгаабди. Хожомынь бодоод үзэхэдэ, үрэһээ багадуулһан байгаабди. Хэрбээ гектарай 30—35 центнер үрэһэ тарибал зохисотой гэжэ һанагдана.

Тарилгаяа майн 15-һаа 25 хүрэтэр хэжэ дүүргээ һэмди. Тарижа дүүргэһээр лэ газараа хоёр дахин борнойлһон, ургамалай гаража захалхалаар үшөө хоёр дахин борнойлогдоо. Зуруud хоорондохи газарынь 15 хоноод лэ элдүүрилэгдэжэ байгаа. Шоройень хоёр удаа обоолһон байнабди.

Теэд ургасашье яһала һайн гараа. Тэрэнээ хуряажа абаха гэхэдээ ехээр ядаратдаа гээшэ. Хоёр комбайн бии аад, нэгэниинь орой хүдэлхэгүй байшоо. Ургасамнай хэды ехэ гээгдэбэшье, 90 гектарай түс бүриһөө 104 центнер ургаса абтаһан. Хэрбээ ургасаяа саг соонь хуряажа абаа һаа, гектарай адагынь 150 центнер хартаабха суглуулагдаха байгаа.

Саашадаа эдэ бүхы дутагдалнуудаа усадхаха, хаа хаанагүй хартаабхашадай звенонуудые бии болгохо, минеральна үтэгжүүлгээр хангаха, ургаса хуряаха комбайн хүсэд хүрэхөөр үгэхэ ёһотойбди. Манай агууехэ багша В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойн хүндэлэлдэ энэ жэл гектарай 150 центнерһээ бага бэшэ ургаса абаха гэжэ уялгаяа үгэнэб.

ХАРТААБХАЯА ЗҮБӨӨР ХЭРЭГЛЭЖЭ ҺУРА

Прибайкалиин аймагай «Прибайкалец» колхозой түрүүлэгшэ А. А. ШАТОВАЙ үгэһөө

Хүдөө ажахын продуктнуудые элбэг ехээр, үнэ сэн багатайгаар абадаг болохо тушаа КПСС-эй ЦК-гай октябриин (1968 он) Пленум колхоз, совхозуудай урда ехэ зорилго табиһан байна. Энэ зорилгоёо амжалтатайгаар бэелүүлхын тула ажахы бүхэн өөһэдынгөө доторой арга боломжонуудые хүсэдөөр хэрэглэхэ болоно.

Манай колхозой правлени, партком партиин XXIII съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын, табан жэлэй түсэбые болзорһоо урид дүүргэхын түлөө тэмсэжэ, үнгэрһэн гурбан жэлэй туршада зарим тэды амжалта түйлаһан байна. Орооһо тарянай ургаса дунда зэргээр гектар бүриһөө 16 центнер, шэниисын ургаса 17 центнер болоһон байна. Үнгэрэгшэ жэлдэ колхозой тарялан дээрэ хэдэн олон сортын ургамалнууд туршагдаһан байха юм. Тэрэ тоодо намар таригдадаг сортын шэниисэ туршагдаа. Тиихэдэмнай Оренбургын областьһоо асарһан намарай шэниисын гектар бүриһөө 35 центнер хүрэтэр ургаса абтаа. Мүн гектарай 35—40 центнер ургаса үгэдэг хабарай шэниисын сортнууд бии байна. Тиимэһээ энэ жэлдэ бидэнэр эгээн ехэ ургаса үгэдэг сортын шэниисэ тариха хүсэлтэйбди.

Орооһо тарянай ургаса дээшэлүүлхэдэ буртаг үбһэн тойбо татана. Энээнтэй тэмсэхын тула самолёт хэрэглэхэ аргагүй бологдоно. Юуб гэхэдэ, тэрэнэй бууха зохид талмай байхагүй. Ушар иимэһээ ургасын хоротонтой тэмсэдэг отрядта вертолёдуудые бии болгохо шухала байна.

Колхоз, совхозуудай олзо оршо дээшэлүүлхэ, ниитын малые, илангаяа гахайе тэжээлээр хангаха хэрэгтэ хартаабха ехэ туһа хүргэхэ байна. Мүнөө дээрээ манай республикын ажахынууд энэ ашаг үрэ ехэтэй ургамалые зүбөөр хэрэглэжэ шаданагүй.

Хартаабха тарихада юугээрээ һайн бэ? Энэ ургамал манай республикын нютаг бүхэндэ тооной һайнаар ургадаг. Манайшье колхоздо тэрэнэй ургасые гектарай 150—200 центнертэ хүргэжэ болохо. Үнгэрэгшэ жэлдэ колхознай 130 гектарай түс бүриһөө 120 центнер хартаабха суглуулаа. Саашадаа хартаабхын тарилгые 500 гектарта хүргэхэ хүсэлтэйбди.

Теэд манай хүдэлмэридэ юун һаад хэнэб? Мүнөө дээрээ энэ ургамалые тариха, харууһалха, ургасыень хуряаха хүдэлмэри хүсэд оньһожоруулагдаагүй байһаар. Хартаабха хуряадаг комбайнууд, тракторай тэргэнүүд дуталдана.

Манай орон дотор хартаабха ехээр тарижа олзо оруулдаг ажахынууд олон байна. Тэдэнһээ жэшээ манай колхоз хартаабха б тусхай цех бариха гэжэ Тэндэ хартаабхаһаа крахмал юм. Тэрэнһээ үлэһэн зүйл гахай, үхэр шахан тарг угаа ехэ хэрэгтэй тэжээл үгэхэ байна. Мүнөө энэ цех га захалаа. Хэрбээ республи роо хартаабха буйлуулдаг цех түхеэрээ һаа, адагынь ган гахай, 45 мянган үхэр таргалуулха тэжээл абтах Энээн тухай боложо үзэхөө

Саашадаа хартаабхын ур дээшэлүүлхын тула хэдэн хартаабха туршагдана. Ш шалгын станциһаа асараг тын хартаабха крахмал ехэ са һайнтай гэжэ шэнжэлэг

Эдэ бүхы шухала асуу эрдэм наукын үндэһөөр хэрэгтэй байгаа. Теэд манай колхоз, совхозуудаар ябаһ ной. Эрдэмтэдэй туһаламж рэгтэй болоод байна.

УҺАНАЙ ГАЗАР—МАНАЙ БАЯЛИГ

Баргажанай совхозой директор Н. Н. МИХАЙЛОВАЙ үгэһөө

Манай совхоз уһанай газараар элбэг юм. Бүхыдөө 4,5 мянган гектар тарялан, сабшалан уһалагдаха аргатай.

Уһанай газарай ашаг үрэнь мүн лэ ехэ. Манай луговодууд сабшалангаа саг соонь һайнаар уһалжа, үтэгжүүлжэ, гектарай 25—26 центнер үбһэ хуряажа абана. Тэдэнэрэй оролдосотой һайнаар ажаллаһанай ашаар нёдондо 71 мянган центнер үбһэн хуряагдажа абтаа.

Колхозой бэрхэ механизаторнууд нүхэд Зверьков, Степанов гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг звенонууд уһалагдадаг тарялан дээрэһээ гектарай 120 центнер хартаабха ургуулһан байна. Центнер хартаабхын өөрынь үнэ сэн 4 түхэриг болоно. Түсэбөөр 4,5 түхэриг байхаар хараалагдаһан юм. Тиигэжэ хартаабхашадай звенонууд совхоздоо 15 мянган түхэригэй сэбэр олзо оруулаа.

Мүн ажахын тоосоондо оруулагдаһан овощ ургуулагшадай звенонууд ургасаяа дээшэлүүлжэ, өөрынь үнэ сэнгые хямдаруулжа шадаа.

Теэд уһалагдамаар нилээд ехэ газарнай хүнүүдэй хомор дээрэһээ уһалагдангүй үлэнэ. Хэрбээ манай газарые саг соонь уһалха гэбэл, энэ хүдэлмэридэ адагынь 150 хүниие табиха хэрэгтэй. Иимэ хүдэлмэри хэхэ хүсэн совхоздо байхагүй. Юу хэхэ хэрэгтэйб? Газараа уһа сасадаг машинын хүсөөр лэ ундалуулха болонобди. Тиимэһээ манай совхоздо уһа сасадаг машина олоор үгэхэ бэзэ гэжэ найдагдана.

Манай совхоздо шэнэ газар ашаглалгада оруулха ехэ арга бии. 14 мянга гаран гектар газар намагта эзэлэгдэнхэй хэбтэнэ. Гансахан Читканай намаг хатаажа, 5 мянган гектар ашаглахаар. Теэд һүүлэй табан жэлэй туршада Баргажанай машинно-мелиоративна станци намаг хатааха хүдэлмэри хэжэ, оройдоол 110 гектар шэнэ газар элдүүрилгэдэ тушааһан байха юм. Энэ янзаараа саашадаа хүдэлхэ болоо һаа, 5000 гектар намаг хатаахын тула хэды жэл хэрэгтэй болоноб?

Нёдондо жэлһээ совхоздоо тусхай лугомелиоративна отряд бии болгоһон байнабди. Энэ отряд мүн лэ намаг хатааха хүдэлмэри хэлсэхэ юм. Тиимэһээ тэрээндэ хүсэ ехэтэй тракторнууд, элдэб тусхай хэрэгсэлнүүд үгтэхэ болоно.

Совхозой таряашад олон жэлэй ногоо ургуулжа, үрэһэ ехээр абадаг болонхой. Саашадаа тэрэ талмайнуудые минеральна үтэгжүүлгээр шанаржуулбал, ашаг үрэнь улам дээшэлхэ һэн. Тиигэжэ республикынгаа колхоз, совхозуудта олон жэлэй ногооной үрэһэ худалдаха аргатай байхабди.

УРГАСА ДЭЭШЭЛҮҮЛХЭ АРГА ОЛ

Захааминай аймагай XXII партсъездын нэрэмжэтэ колхозой главна агроном П. С. МАЛАНОВАЙ үгэһөө

Тарялан, сабшалангай ургаса дээшэлүүлжэ, адууһа малаа олошоруулха, ашаг шэмыень ехэдхэхэ талаар ажахы бүхэн доторойнгоо арга боломжонуудые хүсэдөөр хэрэглэхэ уялгатай байһаниинь мэдээжэ. Манай колхоз 17500 гектар элдүүриин газартай, тэрэ тоодо 4125 гектар таряалантай. Энэ газар дээрээ 4633 үхэр, 10000 хони, 1000 адуу мори үсхэбэрилнэ.

Мүнөө дээрээ ниитынгээ адууһа малые тэжээлээр хангажа шадагданагүй. Жэлдээ малай эдихэ үбһэ тэжээлэй миил 45—50 процентнь абтана гээшэ. Илангаяа таряа талханай зүйл малда бага хүртэнэ.

Саашадаа энэ янзаараа ажаллаха арга һалаа. Ямар аргаар ниитын мал тэжээлээр хүсэд хангагдаха болоноб? Нэгэдэхээр, шэнэ газар ашаглаха хэрэгтэй. Хоёрдохёор, тарялан, сабшалангай ургаса эрид дээшэлүүлхэ шухала.

КПСС-эй ЦК-гай майн Пленумэй шиидхэбэриие бэелүүлэн, манай колхоз шэнэ газар ашаглалгада оруулха, намаг налхи хатааха талаар зарим тэды хүдэлмэри хэжэ байнхай. Үнгэрһэн эдэ жэлнүүдтэ 190 гектар тарялан ашаглалгада оруулагдаа, 200 гектар намаг хатаагдажа, сабшалан болгогдоо. Нэгэ уһалууриин системэ шэнээр бүтээгдээ. Сабшалан дээрэ наг шэбхэ ехээр гаргагдадаг болоо. Сабшалангай хүрьһэ борнойлогдоно, шүбгэтэй катогоор элдүүрилэгдэнэ.

Эдэ бүгэдын ашаар үнгэрэгшэ жэлдэ байгаалиин уларилай хэды бирагүй байгаашье һаань, гектар бүриһөө 10,2 центнер орооһо таряа, 8,8 центнер үбһэ хуряажа абтаһан байна. Теэд энэмнай үшөөл баги гээшэ.

Саашадаа орооһо тарянай, үбһэ ногооной ургаса дээшэлүүлхын тула минеральна үтэгжүүлгэ шэ хэрэгтэй. Манай колх замһаа холо байһан дээр ральна үтэгжүүлгэ зөөхэ шина олон хэрэгтэй боло Энэ талаар туһаламжа хэр

Һайн сортын, баян ург үрэһэ хүрэнгэтэй болохо т лэ оролдонобди. Хэдэн сор һо туршагдана.

Тарялан дээрэхи хүдэлм саг соонь хэхын тула тр шинануудаа һаалгүйгөөр болонобди. Теэд мүнөө дээр кэ заһабарилха, тэрэнэй харууһалха хэрэг гурим гүй байһаар. «Сельхозтехн гэдэлэй предприятинууд тр дые удаанаар, шанар мууга һабарилна. Колхозой зам тэй частьнуудые үгэдэггүй. тагдалнуудые саашадаа бэшэ.

РЕСПУБЛИКЫН ТҮРҮҮ МЕХАНИЗАТОРНУУДАЙ ЗҮБЛӨӨН

МЕХАНИЗАТОРНУУД — ШИИДХЭХЫ ХҮСЭН

...лэнгын аймагай үйлэдбэриин управлениин начальник П. И. ТЕНИТОВЭЙ үгэhөө

...гшэ жэлдэ манай аймагай ...уд ороохо таряа, үбhэ абаха ...уулэн дүүргэhэн байна. ...й бүхы дээрээ гектар бүри- ...2 центнер таряа хуряаhан, ...бүриhөө 9,6 центнер үбhэ ...байха юм. Иимэ ургаса аба- ...то механизаторнууд гол үүр- ...гэ.

...й жэлнүүдтэ газарай элдүү- ...hайжаруулха талаар тракто- ...ай үүргэ, харюусалтые дээ- ...ээ гэжэ оролдогдоно. Ажахы ...газар hайнаар хахалха hо- ...трактористнуудай дунда ...үнгэргэгдэнэ. Ажахынууд- ...hорилдоонуудта илажа ...аймагайнгаа нэгэ ажахыда ...бahал мүрысэдэг, дабалса- ...тай. Энэмнай таряалангай ...ые hайжаруулха хэрэгтэ ...гэжэ hанагдана.

...үедэ тракторист бүхэнэй ...шадабари дээшэлүүлхэ, тэ- ...агротехническэ эрдэм ойл- ...гушаа хэмжээн абтажа байна. ...ай механизаторнуудай ...хэрэгдэнхэй. Тракторист-нууд хүдэлмэриhөө hуллагдажа, 12 үдэрэй туршада турбазада амаржа байгаад hуралсана. Мүнөө иимэ hургуули 160 тракторист дүүргэжэ, 80-ниинь мэргэжэлээ дээшэлүүлжэ. нүгөөдэ 80-ниинь трактористын үнэмшэлгэ абаа.

hүүлэй жэлнүүдтэ ороохо таряанай, үбhэ ногооной ургаса дээшэлүүлхэ талаар оролдожо, зарим тэды амжалта туйлабашье, силосэй ургамалнуудые ургуулха хүдэлмэри hуладаа. Кукурузашадай звенонуудшье тарашаhан, овощ, хартаабха ургуулха звенонуудшье байхагүй. Энээн дээрэhээ боложо, тэжээлэй ургамалнуудай, овощ, хартаабхын ургаса бага байна. Саашадаа энэ дутагдалаа усадхахабди.

Колхоз, совхозуудта эмхидхэгдэhэн лугомелиоративна отрядууд тусхай трактор, машинануудаар дуталдана. «Сельхозтехникэ» нэгэдэлэй машинно-мелиоративна отрядууд газар hайжаруулха техникээр хүсэд хангагданхай байбашье, тэрэ хүдэлмэри ударидаха мэргэжэлтэд, агрономууд болон мелиораторнууд байхагүй. Тиимэhээ тэдэнэр эхилhэн хүдэлмэреэ адагтань хүрэтэр өөhэдынгөө хүсөөр хэхэ аргагүйдэнэ.

Республикын «Сельхозтехникэ» нэгэдэлэй техникэ хабсаргажа эльгээдэг таhаг мууса хүдэлнэ. Ажахынуудай захилаар ерэhэн түхеэрэлгэнүүд олон ушарта дутуу дунда байдаг. Жэшээнь, фермэдэ уhа гаргаха насосууд ерэхэдээ түмэр хоолойгүй байдаг. Саашадаа энээндэ анхархаар.

КПСС-эй ЦК-гай октябриин Пленумэй хараалhан ехэ зорилгонуудые амжалтатайгаар бэелүүлхын тула шадабаритай механизаторнууд хүдөөдэ олон хэрэгтэй байна. Энэ зорилгые шиидхэхэ хэрэгтэ манай техническэ мэргэжэлэй училищинууд гол үүргэ дүүргэнэ. Гансахан 1968 ондо манай училищинуудые 1500 хүн дүүргэжэ, механизаторнуудай мэргэжэл олоо.

Манай училищинуудай hурагшад мүн колхоз, совхозуудта ошожо, hуралсалайнгаа хоорондуур ехэ туhа хүргэдэг байна. Тиигэбэшье колхоз, совхозууд өөhэдынгөө найдамтай hайн хүнүүдые училищида hургахаар ябуулха гэжэ оролдоногүй. Ушар иимэhээ үнгэрэгшэ жэлдэ абтаhан hурагшадай 30 процентнь дайралдаhан лэ хүнүүд абтаhан байха юм. Колхоз, совхозуудай эльгээгээгүй хүнүүд училищияа дүүргээд, дуратай тээшээ ябашадаг.

КАДРНУУДЫЕ ОЛООР hУРГАН БЭЛДЭХЭ

Техническэ мэргэжэлэй кадрнуудые бэлдэхэ управлениин начальник М. К. ТОМИНОЙ үгэhөө

Хүдөө ажахын техническэ мэргэжэлэй училищинуудта басагад, эхэнэрнүүд тон үсөөн hуралсана. Мүнөө үедэ бүхы hурагшадай нэгэ процентнь эхэнэрнүүд. Теэд мүнөө үедэ трактор, машинануудай оньhо hайнтай болоод байхада, эхэнэрнүүд механизаторнуудаар хүдэлжэ ядахагүй байна. Эхэнэрнүүдые училищинуудта hуралсахаяа олоороо ороходонь, Бага-Куналейн техническэ мэргэжэлэй училищиин «Родина» колхоздо (Мухар-Шэбэр) эмхидхэгдэhэн бүлэгэй hурагшад-басагадай хандалга бэшэг ехэ үүргэтэй байха гэжэ hанагдана. Энэ бэшэгые хаа хаанагүй зүбшөэн хэлсэжэ, басагад, эхэнэрнүүдые механизаторай мэргэжэлдэ hургаха саг ерээ.

Загарайн, Улаан-Үдын, Сэлэнгын, Баргажанай аймагуудта механизаторнуудые hурган бэлдэхэ хүдэлмэри хангалтагүй. Эндэхи зарим ажахынууд училищида hурахаар хүнүүдые орой ябуулдаггүй байна.

Хүдөөгэй техническэ мэргэжэлэй училищинууд ойрын хоёр-гурбан жэлэй туршада адагынь 2500 хүниие hурган гаргажа, механизаторай мэргэжэл олгохо зорилготой. Энээнээ бэелүүлжэ шадахабди.

ТЕХНИЧЕСКЭ ТУhАЛАМЖА ГУРИМШУУЛХА

Загарайн аймагай Эрхирэгэй совхозой главна инженер С. В. САНИЕВАЙ үгэhөө

Ажахы бүхэнэй амжалта мүнөө үедэ техникээр хэр зэргэ хангагдаад байhанhаань, инженернэ хүдэлмэриин хэр зэргээр табигдаhанhaa, трактор, машинануудые хэр hайнаар ашаглаhанhaa болохо байhаниинь элитэ. Энэ талаар хараад үзэхэдэ, манай совхоздо зарим тэды хүдэлмэри хэгдэжэ захалаа.

Дүрбэдэхи жэлээ совхоздомнай таряалан дээрэ хүдэлжэ байhан механизаторнуудта техническэ туhаламжа хүргэхэ мастер-наладчигууд хүдэлжэ байна. Энэ аргын зохид hайн байhаниинь ойлгогдоо.

Гадна тракторна бригадануудта ажахын тоосооной зарим хубинууд нэбтэрүүлэгдэнэ. Совхозой тракторист, шофер бүхэндэ hара соо гаргашалха горючиин, мүнгэ болон запчастиин лимит үгтэдэг болонхой. Мүн машинно-тракторна мастерскойн хүдэлмэриин гаргаша наринаар тоологдоно. Тиигэжэ үнгэрэгшэ жэл 3000 түхэриг алмагдаа.

hаалишад, малшадай хүдэлмэри хүнгэдхэхэ талаар механизаторнууд оролдодог болоо. hаалиин 6 фермын 5-дань аргал шабааhан оньhон аргаар сэбэрлэгдэнэ, авто-уhалуури тодхогдонхой. hаалиин бүхы фермэнүүдтэ, мал шахадаг гүүртэнүүдтэ буйлуулагдаhан hолоомон оньhон аргаар малда үгтэдэг болоо. Мүнөө нэгэ фермэдэ үнеэ оньhон аргаар hааха түхеэрэлгэ тодхогдоо. Теэд эдэ бүхы техникые hаадгүйгөөр хүдэлгэхэ гэхэдэ, авиационно заводhоо абадаг электрын элшэ хүсэн олон ушарта таhалдадаг байна.

Колхоз, совхоз бүхэндэ элдэб машина, техникэ элбэг болонхой. Тиимэhээ ажахы бүхэн тэрэниие заhабарилха hайн мастерскойгүй байхаар бэшэ. Мүнөө үедэ манай совхоз тиимэ мастерскойhоо байха юрын кузницашьегүй байха юм. Ядахадаа машинануудаа газаа хүйтэндэ заhабарилха баатай болодгоно. Тракторнуудаа «Сельхозтехникын» мастерскойнуудта заhуулхада аргагүй үнэ ехэтэй болоно. Тиигээдшье тэдэнэр трактор, машинануудые hайнаар заhабарилха гэжэ оролдоногүй. Юуб гэхэдэ тэдэнэр колхоз, совхозуудай хүдэлмэриие hайжаруулха талаар ямаршье харюусалгагүй байна бшуу.

Совхозой механизаторнууд хүдэлмэришэдэй ажал хүнгэдхэхын тула хартаабха машинада ашаха, тэрэниие оньhон аргаар хартаабха hуулгадаг машина руу хэхэ хүдэлмэри оньhожоруулаа. Нэгэ тиимэ машина хартаабха hуулгадаг 6—8 агрегат хантажа шадаха байна.

Саашадаа техникээ hайнаар ашагладаг болохын тула техническэ туhаламжа гуримшуулха саг ерээ гэжэ hанагдана.

Зүблөөнэй заседаниин зал соо.
Э. ЛАПИНАЙ фото.

МАТЕРИАЛЬНА ХАНГАЛГЫЕ ГУРИМШУУЛХА

Кабанскын аймагай «Байгалай» совхозой главна инженер В. Н. МЯТЕШОВОЙ үгэhөө

...ай 103 трактортай, ороо- ...ай болон силосэй 70 ком- ...300 гаран электромотортой ...Энэ ехэ техникээ бүтээсэ ...хүдэлгэхын тула манай ...орнууд горитой оролдоно. ...гурбан тракторна бригада- ...таряалан hайнаар ашагла- ...гэhэн нэрэ зэргэ ол-

...ьнадые техническэ талаар ...уялгатай предприятинууд ...хүдэлнэгүй. Колхоз, совхо- ...материально-техническэ та- ...ха асуудал шиидхэгдэнэ- ...частьнуудай саг соогоо аб- ...дээрэhээ трактор, машина- ...тараа ябуулагдана. Авто- ...ай хубинуудые hэлгэхэ ...ты байhан дээрэhээ совхозой ...нуудай хахадынь миин ...үнгэрнэ. Хүнгэн автомаши- ...заhабарилха арга байха- ...ын сагта хүдэлмэришэдтэ ...үмдэхэ халаад, комби- ...мэтэ хубсаhан олдохогүй. ...электромоторнууд олон .... Теэд манай энергетигүүд зайн гал таhалгаряагүй үгэжэ шаданагүй. Тиимэhээ ажахы бүхэн тусхай электростанци өөhэдтөө байлгаха баатай болоно. Энэ ушарта үлүү гаргаша хэгдэнэ, продукциин үнэ сэн дээшэлнэ.

Малай фермэнүүдтэ тодхохо оньhожоруулгын түхеэрэлгэнүүд бата hайнаар хэгдэнэгүй. Жэшээнь, малай фермэ сэбэрлэхэ хамууртай транспортернууд арай шамай гурбан жэл хүдэлөөд лэ гарhаа гарашана. Тиигэжэ hүнэй үнэ сэн ехэ нэмэнэ. Үнеэдые оньhон аргаар hааха түхеэрэлгэнүүдтэ хэрэгтэй частьнуудые олохонь бahал бэрхэтэй. «Сельхозтехникэ» нэгэдэлэйхид зохихо туhаламжа хүргэхын оронд энэ тэрэ хуушан частьнуудые түлхихэеэ hанадаг.

Ажал ехэтэй хүдэлмэриие оньhожоруулха хэрэг ямаршье гуримгүйгөөр ябуулагдана. Ажахы бүхэн өөhэдөө мэдээд лэ, шадал шадалаараа тэрэниие бэелүүлхэ баатай болоно. Манай эрдэмтэд энэ талаар зохихо туhаламжа хүргэнэгүй.

ТЕХНИКЫН ХҮСЭН — МАНАЙ ГАРТА

Мухар-Шэбэрэй аймагай «Заганский» колхозой главна инженер Б. В. ПАВЛОВАЙ үгэhөө

Колхоздоо бии байгаа трактор, машинануудаа зүбөөр хубаарилан табижа, бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлгэдэг болоожо байнабди. Хабарай гарилга, ургаса хуряалга гэхэ мэтэ яаралтай хүдэлмэри саг соогоо, богони болзорто үнгэргэгдэдэг болонхой. Бүхы тарилга нарин зуруудтайгаар, хэрээhэлүүлэн хэгдэжэ, тарилгада нэгэдэхи, хоёрдохи классай үрэhэн хэрэглэгдэнэ. Сеялкэдэ үрэhэ хэхэ гэхэ мэтэ ажал ехэтэй хүдэлмэри оньhожоруулагданхай.

Техникээ зүбөөр хубаарилжа, хэрэгтэй газартань олоор табижа, яаралтай хүдэлмэри саг соонь хэхын тула үнгэрэгшэ жэлhээ тусхай «Недра» радиостанци хэрэглэгдэдэг болоо. Энээнэй хүсөөр колхозой правлени бүхы тракторна бригадануудтаа, заhабарилгын мастерской болон автомастерскойнуудтаа хэрэгтэй сагтаа хөөрэлдэхэ аргатай.

Эдэ түрүү аргануудые хэрэглэжэ, колхознай хабарай тарилгые 15—20 хүдэлмэриин үдэртэ, ургаса хуряалгые 18 үдэртэ үнгэргэнэ. Иигэжэ ургасаяа нилээд дээшэлүүлжэ шадаа. Үнгэрэгшэ жэлдэ гектар бүриhөө 15,6 центнер ороохо таряа, гектарай 136,7 центнер хартаабха хуряаhан байна.

Байгша ондо ороохо таряанай болон бусад ургамалнуудай ургаса дээшэлүүлхэ дүүрэн аргатайбди. Үрэhэ хүрэнгэ бүхыдөө тарилгын шанарта хүргэгдэжэ, нэгэдэхи, хоёрдохи классай болгогдонхой. Техникэ хүдэлгэхэ механизаторнуудшье бии. Техникын хүсэн бидэ, механизаторнуудай гарта гээшэ.

НИИТЫН МАЛДА — ЭЛБЭГ ТЭЖЭЭЛ

Республикын түрүү механизаторнуудай зүблөөндэ хабаадаhан олон хүнүүд үнгэрhэн жэлэй дүн согсолон харуулха зуураа, энэ жэлдэ бэелүүлхэ зорилгонууд тухайтаа тогтоhон байна. Тиихэдээ тэдэнэр гол анхаралаа ниитын адууhа малые үбhэ тэжээлээр, таряа талханай зүйлөөр хүсэд хангаха хэрэгтэ зорюулаа.

Хяагтын аймагай үйлэдбэриин управлениин начальник Б. Б. Базаров үгэ хэлэхэ зуураа, аймаг доторнай үндэhөөрөө hайжаруулагдаха 5000 гектар газар бии гэжэ мэдүүлээ. Теэд аймагай ажахынууд өөhэдынгөө хүсөөр 1 мянган гектар ашаглалгада оруулха аргатай.

Уhалууриин газарта минеральна утагжуулгэ хэрэглэхэдэ ашаг үрэ ехэтэй байhан тушаа КПСС-эй Бэшүүрэй райкомой нэгэдэхи секретарь К. А. Калашников тогтоо. Тиимэhээ минеральна утагжуулганүүдые хубаарилхадаа уhалууриинь газарай хэмжээе харалсаха шухала гэбэ.

Тэжээлэй ургамалнуудые тарижа, hайнаар харууhалжа, ургасыень дээшэлүүлхэ тусхай звенонуудые бии болгохо дурадхалтайгаар Зэдын аймагай «Октябрьский» совхозой главна инженер В. М. Гармаев үгэ хэлэhэн байна. Энэ талаар совхозойнгоо кукурузашадай звенонуудай hайн талые харуулаа.

Таряалангаа гүнзэгыгөөр, hайн шанартайгаар элдүүрилхын тула дүрбэн анзаhатай плугуудые хэрэглэжэ байhан тухайгаа Хэжэнгын аймагай Чисаанын совхозой тракторна бригадын бригадир А. К. Елистратов тогтожо хэлээ.

Республикын хүдөө ажахын министрэй орлогшо А. С. Берещинов үгэ хэлэхэ зуураа, механизаторнуудай мэргэжэл шадабари дээшэлүүлхэ хэрэгтэ онсо анхаралаа хандуулаа. Хойшодоо ажахы бүхэндэ орёо оньhон шэнэ техникэ олоор абгажа байхань мэдээжэ. Тиимэhээ шэнэ техникэ шудалха, тэрэниие заhабарилха мэргэжэлтэй тусхай механизаторнуудые, наладчигуудые бэлдэхэ шухала.

Таряалан, сабшалангай ургаса дээшэлүүлхын тула бүлүүр станцинуудые олоор хэрэглэжэ, тэрэниие уhалха хэрэгтэй байhан тушаа Улаан-Үдын аймагай «Советская Россия» колхозой механик Л. С. Трифонов тогтоо.

Зүблөөнэй эсэстэ КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь А. У. Модогоев дэлгэрэнгы үгэ хэлэжэ, хүдөө ажахын хүндэ хүдэлмэриие оньhожоруулха, таряалан, сабшалангай ургаса дээшэлүүлхэ талаар механизаторнуудай, инженернүүдэй, колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй ямар ехэ харюусалгатай байhаниие элишэлэн харуулаа. Тиихэдээ 1969 ондо бэелүүлхэ зорилгонууд тухайгаа тодорхойгоор хөөрэжэ үгөө.

...АЛШАДАЙ АЖАЛ ХҮНГЭДХЭХЫН ТҮЛӨӨ

Хориин аймагай Анаагай совхозой ажал ехэтэй хүдэлмэри оньhожоруулха механик Г. В. СНЕТКОВОЙ үгэhөө

...ехэтэй хүдэлмэри оньhожо- ...тусхай бригада совхоздомнай ...hээр хэдэн жэл болобо. ...гадада 6—7 механизатор, 2 ...ик ородог юм. Эдэнэр урдань ...hон түхеэрэлгэнүүдые заhа- ...хүдэлгэхэ, түхеэрэлгэнүү- ...ээр тодхохо уялгатай.

...гшэ жэлдэ энэ бригадын ...ехэ хүдэлмэри хэгдээ. hаа- ...фермэ хүсэд оньhожоруу- ...Тэндэ үнеэдые оньhон аргаар hааха түхеэрэлгэ зохидоор тодхогдоо. Хүсэд оньhожоруулагдаhан тэжээл буйлуулха цех түхеэрэгдээ. Гараж, конторо, мастерскойнуудые халуун уhаар дулаасуулха хүдэлмэри дүүргэгдээ. Эндэ манай механизаторнууд электрын хүсэ хэрэглэнэ. Уhаяа тусхай электродуудаар халаадаг болонхой.

Иимэ тусхай бригадымнай тодхоhон түхеэрэлгэнүүд гаднын зоной хэhэндэ орходоо бүхэ бэхишье, хямда сэнтэйшье байна. Теэд мүнөө хүрэтэр эдэ монтажнигуудай ажалай түлөөhэн гуримшуулагдаагүй байhаар.

Ажахынуудта иимэ монтажна бригадануудые бии болгожо, тэдэниие проект зохёодог эмхинүүдтэй холбоотой болгохо саг ерээ гэжэ hанагдана. Мүн эдэ бригаданууды оньhожоруулгын түхеэрэлгэнүүдэй зарим хубинуудаар хангаха шухала. Тиимэ хубинуудые бригадануудай захилаар республикынгаа промышленна предприятинуудта зохид hайнаар бүтээхэ арга бии ха юм.

АЖАЛАА НАУЧНА ҮНДЭhӨӨР УДАРИДАХА

...рядай хүдөө ажахын институдай кафедрые даагша П. Б. БАРДАХАНОВАЙ үгэhөө

...институдай механизациин ...дэй hурагшад жэл бүри рес- ...колхоз, совхозуудта ...ургаса хуряалгын үедэ ехэ ...рдэг байна. Тэдэнэр сле- ...трактористаар ажалладаг. ...най лекци, хөөрэлдөөнүү- ...эгдэг.

...энэ туhаламжамнай үшөөл .... Биднэр мэргэжэл шада- ...эй, эрдэмтэй хүнүүдые кол- ...совхозуудта бэлдэхынгээ хажуу- ...ажал хүдэлмэриие научна үндэhөөр эмхидхэхэ хэрэгтэнь туhалха уялгатайбди. Мүнөө үедэ ажахы бүхэндэ элдэб янзын техникэ элбэг болонхой. Тиимэhээ энэ тэрэ ажал хэхэдэ хэды шэнээн хүсэтэй техникэ хэрэгтэйб гэжэ тодорхойлхо хэрэгтэй. Мүнөө үедэ ажахынууд доторойнгоо хэрэгсэлнүүдые зүбөөр тооложо гаргангүйгөөр, энэ тэрэ машина захидаг байна. Хүдэлмэридэ зохихо түхэлтэй машинануудые зүбөөр оложо табяагүйhөө боложо, түлишэ үлүүсэ ехэ гаргашалагдана, тракторна хүдэлмэриин үнэ сэн дээшэлнэ. Мүн трактор заhабарилха хүдэлмэриин өөрынь үнэ сэн хямдаруулха хэрэгтэ анхарал табигданагүй.

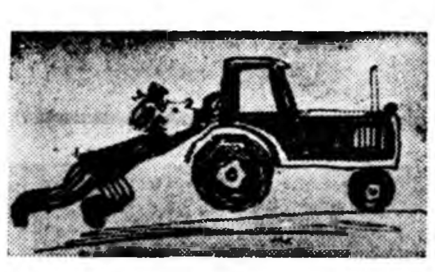
Ушар иимэhээ техникэ зүбөөр ашаглаха, hайнаар харууhалха талаар тусхай научна практическа конференци республика доторoo үнгэргэхэ хэрэгтэй гэжэ hанагдана. Эндэ тракторна бригадануудай хэмжээе зүбөөр тодорхойлхо асуудал шиидхэгдэхэ байгаа.

Зүблөөн дээрэ үгэ хэлэгшэдэй ажаглалтануудhaa

«НАСОС ТАБИХАДА ГАРЗАТАЙ»

— Иигэжэ Зэдын аймагай «Коммунизм» колхозой түрүүлэгшэ хэлэдэг. Хониншодынь бүхэли үдэртөө уhа удхажа сагаа барана.

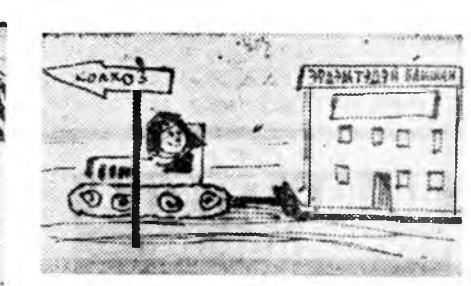
«ЗАhАБАРИЛАГДАА. АБААША»

— Иигэжэ «Сельхозтехникэ» нэгэдэлэй Шаралдайн мастерскойн хүтэлбэрилэгшэд тракторнстнуудые зобооно. (Мухар-Шэбэр).

«ТОГГҮЙШЬЕ hАА, ТАРБАГАН hҮХЭ ЯАГАА ЮМ»

— Иигэжэ Тарбагатайн РЭС-эй хүтэлбэрилэгшэд занган, Сэлэнгын аймагай Ноёхоной малшадые туляана. Электрын ток үгы болоходо, hолоомоёо hүхөөршье хэршэхээр саг болодог.

ИИГЭЭГҮЙДЭ АРГА hАЛАА...

— Хүдөө ажахын эрдэмтэд колхоз, совхоз руу ябаха харгыгаа мартанхай.

...ветскэ Союз ...лжир хоёрой хэлсээн

...ИР. (ТАСС). Эндэ баталагда- ...ээнэй үндэhөөр, Оран хото- ...соо 10 мянган тонно сонхын ...хаха цех барихадань Алжи- ...дай-Демократическа Респуб- ...Советскэ Союз туhалха болоо. ...хид цех барилгада тех- ...туhа хүргэхэhөө гадна, хэ- ...түхеэрэлгэ эльгээхэ юм. ...үү предприяти Алжирга ...хөө баригдахань. Цехэй ...дүүрэхэдэ, Алжир сонхын ...тусад хангагдадаг болохо.

...оной социалис ...тиин онсо съезд

...(ТАСС). Японой социалис ...32-дохи съезд эндэ нээгдэ.... ...мерикэ хоёрой аюулгүй бай- ...хэлсээндэ эсэргүүгээр ...социалис партиин тэмсэл хэ- ..., партиие шэнэдхэн хубил- ...ай асуудалнууд съезд дээрэ ...шэгдэхэ байна. 1969 ондо ...социалис партиин хэхэ про- ...баталан абтаха юм. ...й социалис партиин ЦИК-эй ...нэ секретарь Эда тоосоото ...хэ.

Японой коммунис партиин ЦК-гай пленум боложо дүүрэбэ

ТОКИО. (ТАСС). Январиин 20-hoo 23 хүрэтэр Японой Коммунис партиин ЦК-гай 8-дахи пленумэй боложо үнгэрhэн тухай Японой Коммунис партиин ЦК-гай секретариадай мэдээсэлые «Ак..ата» газетэ январиин 24-дэ толилбо. Пленумэй хүдэлмэридэ ЦК-гай гэшүүд, гэшүүндэ кандидадууд, Центральна шалгалтын комиссиин гэшүүд байлсаа.

«1970 ондо тэмсэл хэхэ арга замууд» тухай программа, байгша оной февралиин 4-дэ бүтэдэ ниитын забастовко хэхэбди гэhэн Окинава аралайхидай шиидхэбэриие партиин хүтэлбэрилэгшэдэй дэмжэхэ болоhон тухай дурадхалнууд пленум дээрэ баталан абтаа.

Пленумдэ хабаадагшад партиин байгуулалта тушаа асуудалнуудые, парламентда хэгдэхэ бүгэдэ ниитын hунгалтануудта бэлдэлгэдэ хабаатай хэмжээ ябуулгануудые зүбшэн хэлсээ.

Урда Вьетнамай патриодуудай амжалтатай добтолгонууд

ХАНОЙ. (ТАСС). Урда Вьетнамые сүлөөлхэ арадай зэбсэгтэ хүсэнүүдэй подразделенинүүд үнгэрэгшэ жэлэй декабрь hарада оронойнгоо тэг дунда байдаг үндэр газарнуудта дайлалдажа, дайсанай 4.900 гаран солдат, офицернүүдые хүлhөөнь буулгаа, тэрэ тоодо Америкын, Урда Корейн 1000 гаран хүниие хүлhөөнь буулгаhан байна гэжэ ВИА агентство сүлөөрэлгын хэблэлэй агентствын мэдээсэлые баримта болгон бэшэhэн байна. Урда Вьетнамай патриодууд 79 самолет унагаахаhаа гадна, 169 машина үгы хээ, ехэ буу зэбсэг, hомо хэрэгсэл буляан абаа.

ХАНОЙ. (ТАСС). Кантхо гэжэ провинцида дайлалдажа байhан Урда Вьетнамые сүлөөлхэ арадай зэбсэгтэ хүсэнүүдэй частьнууд январиин 4-hөө 13 хүрэтэр Лото гэжэ газарта байдаг дайсанай ехэ аэродромдо хоёр дахин добтолhон байна. Урда Вьетнамай патриодуудай зоримгойгоор добтолhоной ашаар дайсанай 75 самолет үгы хэгдээ, дайсанай 200 сэрэгшэд хүлhөө буулгагдаа (тэдэнэй олонхинь Америкын солдадууд), аэродром ехээр hандаргагдаа гэжэ ВИА агентство дамжуулна.

ТЕЛЕФОН • ТЕЛЕГРАФ • РАДИО
ХИЛЫН САДАНАhАА

МНР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министерствын ното

УЛААН-БААТАР. (ТАСС). 1969 оной январиин 10-haa 14 хүрэтэр Монголдо үнгэргэгдэhэн хүн зоной тоо бүридхэлгын гуримые Хитадай посольствын хазагайруулhантай дашарамдуулан Монголой Арадай Республикын Гадаадын хэрэгүүдэй министерство Монголой Арадай Республикада байдаг Хитадай Арадай Республикын посольстводо январиин 24-дэ мэдүүлгэ барюулhан байна гэжэ МОНЦАМЭ агентство мэдээсэнэ.

Монголдо ажаhуудаг Хитадай зарим эрхэтэдые тоо бүридхэлдэ абаха гэхэдэнь, Хитадай посольство haaд хэжэ, Монголой Арадай Республикада тогтоогдоhон тоо бүридхэлгын юрэнхы гуримые хазагайруулаа гэжэ мэдүүлгэ дотор заагдана. Энэ ушар Монголой Арадай Республикада байдаг дипломатическа бүхы түлөөлэгшэдтэ дуулгагдаа.

Пентагоной түсэбүүд

БУЭНОС-АЙРЕС. (ТАСС). Аргентинэдэ долоон хоног соо нэгэ гарадаг «Нуэстра Палабра» газетэ Америкын генералнуудай Честер Джонсон, Роберт Портер гэгшэдэй Аргентинэ ерэhэн тухай бэшэхэ зуураа, иигэжэ зааhан байна: «Тэдэ генералнуудай ерэлгэ Патагонидо сэрэгэй баазануудые байгуулха зорилгоор Америкын империалистнуудай хараалhан түсэбүүдтэй сэхэ холбоотой».

Ядерна hомонуудтай ракетэнүүдые табиха талмайнуудые, сэрэгэй баазануудые Амазонко мүрэнэй олтирогуудта бии болгохо асуудалые Пентагон ехэ нюусаар шиидхэнэ гэжэ журнал тэмдэглэнэ.

Уэстморленд hаяхан Бразили ерэхэдээ Пентагоной хараалhан сэрэгэй түсэбүүдые түргөөр бэелүүлхэ асуудал шиидхэhэн байна гэжэ «Нуэстра Палабра» саашань заана.

Крит аралда тамалуулагшадай бэшэг

ЛОНДОН. (ТАСС). Англиин «Гардиан» газетэ Грецихээ абаhан бэшэг толилоо. Грециин сэрэгэй засаг гаархидай орон соогоо хуули бусаашаа гаргажа байhан шэнэ баримтанууд бэшэг дотор хэлэгдэнэ. Крит аралай Аликарнас гэжэ түрмэдэ политическэ асуудалаар хаагдаhан 167 эхэнэрнүүд туйлай хүшэр хүндэ байдалда байлгагдана гэжэ Англи нюусаар эльгээгдэhэн бэшэг дотор хэлэгдэнэ. Түрмын hандархай байшан бороо, hалхи барихаяа болинхой, камерануудынь түлигдэдэггүй дээрэhээ саг үргэлжэ шиигтэй байна гэжэ бэшэг дотор хэлэгдэнэ.

Иимэ хүшэр хүндэ байдалда зобожо байhан эхэнэрнүүд уушханай ханяадаар, мүн бусадшье үбшэнөөр үбшэлнэ. Тиибэшье түрмэдэ байhан эхэнэрнүүдтэ медицинскэ ямаршье туhа хүргэгдэнэгүй.

Арестовалагдаhан эхэнэрнүүдэй нилээд олониинь гэртээ бага үхибүүдые орхижо гаранхай, тэдээниие хараха хүн үгы, яахадааб гэхэдэ, түрмэдэ хаагдаhан эхэнэрнүүдэй эрэшүүлынь түрмэнүүдтэ, концентрационно лагерьнуудта зобожо байhаар. Эхэнүүдынь үхибүүд тухайгаа юушье мэдэнэгүй.

Түрмэдэ хаагдаhан эхэнэрнүүдэй нэгэндэньшье мүнөө хүрэтэр ямар нэгэн зэмэ тохогдоогүй байhаар гэжэ бэшэг дотор тэмдэглэгдэнэ.

Крит арал дээрэ эхэнэрнүүдэй концентрационно лагериин бии байhые Грециин правительство али болохоор нюухые оролдоно гэжэ бэшэг дотор заагдана.

Венесуэлын ажалшад агууехэ hайндэр тэмдэглэхээр бэлдэнэ

КАРАКАС. (ТАСС). Венесуэлын түрүү үзэл бодолтой хүнүүд В. И. Ленинэй түрэhөөр 100 жэлэй ойе баярай оршон байдалда тэмдэглэхээр бэлдэжэ байна. Совет соёл культурын, наукын ханинарай түб нэгэдэл Ленинда зорюулагдаhан семинарнуудые, лекцинүүдые эмхидхэнэ.

Саг жэлэй ошохо бүри наука, культура болон политикада Ленинэй удха шанарынь улам ехэ болоожо байна гэжэ профессор Федерико Брито Фигероа «Ультимас Нотисиас» газетэдэ бэшэhэн байна.

В. И. Ленинэй түрэhөөр 100 жэлэй ойе hайндэрлэлгэдэ хүн зоной олоороо хабаадалсахыень ороной түрүү үзэл бодолтой интеллигенцидэ профессор хандаа.

hаяхан оронойнгоо национальна конгрессэй депутадаар hунгагдаhан Венесуэлын Коммунис партиин ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн Эдуардо Мачадо ТАСС-ай корреспондентэй хөөрэлдэхэдөө иигэжэ мэдүүлээ: Эрдэм мэдэрэл шудалхын түлөө оролдожо байhан, Венесуэлын революционернүүд Ленинда, ленинизмдэ ехэ шуналтайгаар хандадаг байна. Зохёон байгуулхы ажал ябуулгадаа hургаал болохо заабаринуудые абана.

ЭДИРШҮҮЛЭЙ МҮРЫСӨӨН

Яруунын аймагай арадай гэгээрэлэй таhагайхид жэл бүри hурагшадай спартакиада үнгэргэдэг байна. haяхан Нарhата тосхондо столой теннисээр, даам, шатараар үнгэргэгдэhэн мүрысөөнүүдтэ аймагай hургуулинуудай найман команда хабаадалсаа.

Дээрэ дурсагдагша гурбан янзын мүрысөөнүүд нэгэ доро захалжа, нэн түрүүн эдир теннисистнүүд харагшадай анхарал абаhаар татаба. Нарhатын hургуулиин hурагша Дылгыров, Тэлимбэhээ ерэhэн Ванчиков, пионернүүдэй байшангай түлөөлэгшэ Ямодаев, тиихэдэ басагадай дундаhаа Тэлимбын Дамбиева, Мужыхын hургуулиин түлөөлэгшэ Цыренова гэгшэд түрүүшын үдэрэй уулзалгануудта шалгараа hэн. Удаань теннисээр түгэсхэлэй наадануудые үнгэргэгдэжэ, Зоря Ямодаев, Дугарма Дамбиева гэгшэд аймагай чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртөө. Хоёрдохи hууридa Ванчиков Цыренова хоёр гараа. Тиихэдэ Нарhатын hургуулиин түлөөлэгшэд гурбадахи hууридa хүртөө.

Даам табилгаар мүрысэгшэдэй тэмсэл нэгэ үдэр соо дүүрээ hэн. Эндэ Нарhатын hургуулиин hурагша Боря Батомункуев бүхы уулзалгануудаа илалтаар түгэсхэжэ, габьяата илалтада хүртөө. Эгэтын адагай hургуулиин эдир даамшан Бадмажанов чемпионhоо нэгэ хахад очкогоор гээгдэжэ, хоёрдохи hууридa гараа.

Басагадай дунда Гүндэhөө ерэhэн hурагша Тамара Жамсуева тон бодомжотой, зүб ябадалнуудые хэжэ, бүхы уулзалгануудта илалта түйлаhан байна. Мүн лэ Гүндын hургуулиин түлөөлэгшэ Бадмаева хоёрдохи, тиихэдэ мүрысөөндэ хабаадалсагшад соохоо эгээн лэ эдирхэн басаган Волошина (пионернүүдэй байшан) гурбадахи hууридa хүртөө.

Эдир шатаршадай мүрысөөн мүн лэ ехэ hонирхолтой байна. Эндэ Мужыхын hургуулиин шатаршан Н. Мологоров, Эгэтын адагай түлөөлэгшэ Д. Чимитова гэгшэд илагшадай түрүү зэргэдэ гарахань ха гэhэн найдал түрөөд байба. Юуб гэхэдэ, Н. Мологоров мүрысөөнэй түрүүшын хахадта хэндэшье шүүгдээгүй ябаа бшуу. Уулзалгын түгэсхэлэй наадануудта Нарhатын hурагша В. Чимитов Н. Мологоровые илаад, саашадаа Гүндын түлөөлэгшэ Жамьяновта шүүгдээ hэн. Энэ ушарhаа Мологоров Чимитов хоёр нэгэдэхи, хоёрдохи hууринуудые дундаа хубаа**hан байна.

Басагадай дунда Нарhатын hургуулиин С. Пунцукова, Эгэтын адагай Д. Чимитова гэгшэд лэ түрүүшын хоёр hууринуудые өөhэд дундаа хубаагаа.

Мүрысөөнүүдэй дүнгөөр Нарhатын hургуулиин эдиршүүлэй команда нэгэдэхи, мужыхынхи ... ёрдохи hууридa гараа.

В. БАЙБОРОДИН.

ЧЕМПИОНУУД hЭЛГЭГДЭБЭ

1969 оной чемпионой нэрэ зэргын түлөө Буряадай спортивна бүлгэмүүдэй команданууд хоорондоо haяхан мүрысэбэ.

Энэ мүрысөө нээлгын жагсаал дээрэ тиимэшье олон команда байгаагүй гэжэ нэн түрүүндэ тэмдэглээ. Урдань hайнаар наададаг «Ажалай резервэнүүд», «Динамо», хүдөөгэйхидэй «Урожай» бүлгэмүүдэй болон Совет Армиин баскетболистнуудай команданууд эндэ хабаадабагүй бшуу.

Мүрысөөнэй түрүүшын үдэр 1968 оной чемпион—ЛВРЗ-гэй спортын клубай «Локомотив» командын баскетболистнууд республикын экс-чемпион авиазаводой командатай тэмсэжэ гараа. Эдэ хоёр командын илаhаниинь республикын физкультура ба спортын комитедэй дамжуулгын шанда хүртэхэ байгаа. Түрүүшын 20 минутада «Локомотивай» команда 34:31 тоотойгоор илабашье, саашанхи наадандa 70:67 тоотойгоор авиазаводой командынхидта диилдэшоо. Энэнь авиазаводойхидые илалтада хүргэхэ тон шухала илалта болоhон байна.

«Спартак» «Труд» хоёрой эрэшүүлэй командын түрүүшын наадан «Спартагай» илалтаар (31:22) дүүрэбэшье, удаадахи уулзалгадаа нүтөөдүүлынь 54:46 тоотойгоор бүлэа.

Эхэнэрнүүдэй командануудай дундаhаа республикын 1968 оной чемпион, «Буревестник» бүлгэмэй баскетболистнуудай команда «Труд» бүлгэмэйхидые даншье бүлөөү тоотойгоор (80:58) шүүжэрхёо.

«Спартагай» эхэнэрнүүдэй команда авиазаводой ханинарта 20:42 гэhэн тоотойгоор диилдээ.

Хоёрдохи үдэрэй мүрысөөн hонирхолтойгоор үнгэрөө. «Буревестник» бүлгэмэй эрэшүүлэй команда Лесной, Лапаев, Плашевич, мүн бэшэшье бэрхэ наадагшадтай аад, авиазаводой командада тоншье өөдэгүйгөөр (39:62) бүлигдаа. Энэ илалтань түс бүлгэмэй командада республикын чемпионой нэрэ зэргэ олгуулhан байна.

«Локомтивай» баскетболистнууд «Спартак» бүлгэмэйхидые 68:53 тоотойгоор илажа, түрүүшын очко бэшүүлээ.

Авиазаводой эхэнэрэй команда хоёрдохи уулзалгадаа студентнэрэй «Буревестник» бүлгэмэй хоёрдохи командые 32:28 гэhэн дүнгөөр илабашье, «Буревестнигэй» нэгэдэхи, «Труд» бүлгэмэй командада удаа дараа хоёр удаа диилдэшоо. Тиигэжэ энэ команда гурбадахи hууридa гараа.

Эхэнэрнүүдэй командануудай дундаhаа В. Вампилов тренертэй «Буревестник» бүлгэмэйхид бүгэдые илажа, республикын чемпион гэhэн нэрэ зэргээ дахинаа баталхаба.

Хоёрдохи hууриие «Труд» командын эхэнэрнүүд эзэлжэ, нёдондо жэлэйхиhээ нэгэ шата дээшээ гараhан байна.

Эдиршүүлэй команданууд соохоо «Буревестник» бүлгэмэйхид хоёрдохи hуури эзэлээ. Нёдондо жэлэй чемпион «Локомотив» бүлгэмэй команда гурбадахи hууридa гараба.

Мүнөө баскетболоор республикын чемпионууд РСФСР-эй «Б» классай түрүү hууриин түлөө февраль—март hарада болохо мүрысөөндэ хабаадалсаха юм.

Н. ИВАНОВ.

Амаралтын удэрэй хуудаhан

ЭНЭ ХУУДАhАНДАМНАЙ УНШАГТЫ:

- Спортын hонин.
- **Г. Дашабыловай онтохонууд.**
- Шэнэ таабаринууд.

Хэды хүйтэншье haaнь, санаар hолжорходо hонин даа.

Н. БУРМАКИНАЙ фото.

hАРА ТЭЭШЭ НИИДЭЛГЭ

Үнгэрэгшэ жэлэй декабрь hарада «Апполон-8» онгосоор Газар—hара—Газар гэhэн замаар ниидэлгэ хэhэн американ космонавтнууд — Ф. Борман, У. Андерс, Д. Ловелл гэгшэд haяшаг Вашингтондо түрүүшынгээ пресс-конференци хэhэн байна. Тэндэ ниидэлгынгээ яажа үнгэрhэнине, ямар бэрхэшээлнүүдэй тохёолдоhон тушаа, мүн hара тухай өөhэдынгөө ажаглалтануудые тэдэнэр хөөрэжэ үгэбэ. hара дээрэ уhанай, амитанай гү, али ургамалай бии байhаниие харуулhан ямаршье тэмдэг үзэгдэбэгүй гэжэ космонавтнууд мэдээсэбэ.

hара дээрэхи байдалые космонавтнуудай буулгаhан үнгэтэ фото-зурагууд пресс-конференци дээрэ харуулагдаа. Зарим зурагууд дээрэнь ногоон, хара-хүхэбтэр үнгын зүйлнүүд харагдабашье, hара—миил хара сагаан хоёр үнгэтэй дайда байна гээд космонавтнууд онсолон тэмдэглэбэ. Тиихэ зуураа, Уильям Андерс hара бодото дээрээ үнгэгүй— хара-боро, хүрибтэр бүдагтайгаар харагдана гэжэ мэдүүлээ.

hара дээрэхи хонхор жалганууд хадаа вулканай тэhэрэлгын, мүн метеоридуудай унаhанай эсэстэ бии болоhон байгаа ха гэhэн hанамжа космонавтнууд хэлэбэ. hарын хонхосог нүхэнүүдэй бии болоhон тухай дээрэ дурсагдаhан хоёр hанамжын зүбтэйе баталхын тула космонавт Андерс «hара дээрэ харагдаhан угаа олон нүхэдүүд эдэ хоёр теориие батална» гээд наадандаа холижо хэлэбэ.

hарын харагдадаггүй ара талаhаа одо мүшэдые ажаглаhан тухайгаа космонавтнууд хөөрөө. Тэндэhээ одо мүшэдэй аниб-аниб гэлдэхэнь ойлгогдоногүй гэжэ тэмдэглэнэ.

Борман дахяад замбуулинай дайда руу ниидэхэгүй гэжэ пресс-конференци дээрэ соносхогдоо. Тэрэ хадаа США-гай аэронавтикын болон замбуулинай дайдые шэнжэлэлгын талаар национальна управлениин директорэй орлогшоор томилогдоhон байна.

США-гай аэронавтикын болон замбуулинай дайдые шэнжэлхэ управлени «Аполлон-11» кораблиин экипажые тодорхойлоо. Тэрэнние Нейл А. Армстронг, Эдвин Элдрин, Мишель Коллинс гэгшэд жолоодохо болоно.

Американ космонавтнуудые hарада хүргэхэ «Аполлон-11» корабль 1969 оной июльдэ ниидхүүлэгдэхээр хараалагданхай. Тэрэнэй экипажай дублернуудынь үнгэрэгшэ жэлэй декабрьда «Аполлон-8» онгосоор hарада ниидэhэн Д. Ловелл, У. Андерс хоёрhоо гадна, урдань замбуулинай дайдада ябаагүй Ф. Хэйс гэгшэ болоно.

«Аполлон-9» (февральда), «Аполлон-10» (майда) кораблинуудай ниидэлгэдэ ямар нэгэн haaд ушараа haaнь, «Аполлон-11» кораблиие дэгдээлгэ хойшолуулагдаха болоно гээд «Комсомольская правда» газетын 1969 оной январиин 11-нэй номерто «Эрдэм наукын hонин» гэhэн бүлэг дотор мэдээсэгдэнэ.

Ябаган онтохонууд

1. Гурбан басагад

Нэгэ сэсэн мэргэн үбгэн урдань ябаhан юм гэдэг. Юумэн тухай хөөрэхэдөө ехэл сэсэн, «бүгэдые таадаг, шиилдэнхэйе задалдаг хүн» hэн хаш.

Нэгэтэ тэрэ сэсэн үбгэн ондоо нютагаар ябаба ха. Ухаатай hэргэлэн хүн юм гэжэ дуулаhан гэрэй эзэн удаан бодолгото болобо. «Энээниие хайшан гэжэ торгоохом aаб?»..

Эгээл энэ үедэ гурбан заахан басагахад газаahaa орожо ерээд зогсобо. Гэрэй эзэн урмашан, үбгэнhөө аалихан асууба:

— Таниие сэсэн мэргэн гэжэ дуулаадагби. Эдэ гурбан басагые таагыт даа. Ямар айлай үхид бэ?

Сэсэн үбгэн эдижэ hууhан мяхала орхёод, басагадые шэртэбэ. Гурбуулан адлишагаар хубсалан-хай. Үбгэн тэдэ басагадhaa иигэжэ асууба:

— Зай, хүүхэдни, нэгэ нэгээрээ хэлэгты даа. Ямар мяхан амтатайб даа?

Нэгэ басаганиинь зоримгойгоор харюусаба:

— hэбхишье haa, hээрэй мяхан амтатай даа.

Хоёрдохинь иигэжэ үгэлбэ:

— Шангашье haa, шагайтын мяхан гэмгүй.

Гурбадахинь уруу дуруухан хэлэбэ:

— Хаhа хаhадаа эдихэдэ, хара эрьеын халим амтатайгша.

Басагадай гараhан хойно сэсэн үбгэн гэрэй эзэниие иигэжэ гайхуулаа гэдэг:

— hээрэй мяханда дуратайнь хүршэ баянайтнай басаган ха юм. Шагайтые магтаашань дунда шадалтай айлай үхин. Барhан, тэрэ гурбадахинь, барлагай үри ха юм даа.

2. Худалша

Хүбүүнэйнгээ худалшые эсэгэнь тухайлдаг hэн хаш. «Хүбүүнтнай аргагүй худалша даа», «hopho үрхирүүлхэдээ бэрхэ», «Даншье гэнэг юумэ зугаалдаг» гэжэ хүнүүдэй хэлэхые дуулаhан эсэгэ ехэтэ голхорбо, гомдобо.

Хүбүүнэйнгээ үнэхөөрөө худалшые туршаха гэжэ эсэгэнь оролдобо. Ойдо хоюулан ошоод, хуурай хохюур унагаагаад, hэхэржэ hууганд, модоёо хюрөөдэжэ hуубад. Тиигэжэ байтараа, эсэгэнь мэгдэнгеэр иигэжэ хэлэбэ:

— hүүе! Саанаш нэгэ hогоон саhан соо түгаллажархёод байнал!

Хүбүүниинь эрьелдэжэшье харангүй, үбайгүйгөөр харюусаба:

— Нээрээ тиигэнэл. Хөөhэ буража байнал!

Сухалдаhан эсэгэ гүйжэ бодоод, шабхуураар хүбүүгээ шабхадижа оробо:

— Хөөhэ буража байна гү? Хөөhэ буража байна гү?

3. Харуу бэри

Бэринь хадам эхэгээ ехээр гээшалдаг, илгадаг, хоолынеьшье мүртэйгөөр эдюулдэггүй байба хаш. hамганайнгаа урдаhаа юуншье гэжэ хэлэхээ айдаг хүбүүниинь энээниие харадагшье haa, абяа анирагүй ябаха.

Хүбүүн холын аянда мордохо болобо. Ябалган дээрээ hамгандaa иигэжэ захяа гэдэг:

— Эхэдэмни хагуу хүтүү мяха эдюулэдшье яахашниб. Хотонь муушаг болонхой ха юм. Мяхаяа шанахадаа, шүлэн соонь уушха ехээр хэлсэдэг байгаарай. Яашаха hэм. Уушха эдеэд байгуужаг.

Хүбүүниинь ябаба. Бэринь хадам эхэдээ уушха шанаад лэ эдюулдэг байба. Хэды hара үнгэрhэн хойно хүбүүн бусажа ерээд эхээ хараба. Эжынь мариажашаhан, шарайгаар сэлмэгхэн hууjа байба. Тиигэжэ харуу бэри тарган мяхантаяа сүг уушха шанахадань, мяханайнь бүхы тоhон уушхандань шэнгэшэдэг байгаа бшуу.

4. „Ангууша“ хүбүүн

Агнаха дуратай нэгэ хүбүүн урдань байhан гэдэг. Ганса эхэтэй. Хүгшэрhэн эжынь гэртэхи, газаахияа hар-шэрхэн хээд лэ байдаг hэн хаш.

Агнаадшье ерэхэдээ, хүбүүн мүртэй юумэ асархагүй. Хаа-яа зол боложо, хура, торхируу, шандага асараа болоходоо, тэрэнээ өөрөөл гансаараа эдижэрхихэ. Эхэдээ мяха эдюулдэггүй шахуу hэн хаш.

Хоол муутай байhан эжынь уданшьегүй туража, хэбтэридээ ороод, hараншье болонгүй наhа барашаба.

Хүн зон сугларжа, эхыень хүдөөлүүлбэ. Үншэрhэнөө мэдэрhэн хүбүүн эжынгээ хүүр дээрэ иигэжэ уйлаhан гэдэг:

— Таанад, худалаар хэлэнэт. Эхэмни туража үхөөгүй. Шандага алахадаа, шагайтыень үгэгшэ hэм. Хура унагаахадаа, хартиинь hарбайгша бэлэйб.

Г. ДАШАБЫЛОВ.

Бадма Будеевич СЕЛЬВЕРОВ

Республикын үнинэй хүдэлмэрилэгшэдэй нэгэн, 1938 онhоо КПСС-эй гэшүүн, республикын тусхай пенсионер Бадма Будеевич Сельверов хүндөөр үбшэлhэнhөө уламжалан. 1969 оной январиин 23-да Москвада наhа бараба.

Б. Б. Сельверов Эрхүүгэй областиин Алайрай аймагай Алят нютагта 1906 оной августын 2-то, дунда шадалтай таряашанай бүлэдэ түрөө hэн. Унишалгын байнгангые даагша боложо, ажалай ба ниитынгээ ажал ябуулга эхилhэн байгаа. 1927 онhоо 1931 он хүрэтэр нүхэр Сельверов Дальгосторгдо элдэб тушаалнуудые дааhан юм. 1931 онhоо 1935 он хүрэтэр Хүнгэн промышленностиин бүхэсоюзна институдта hуража дүүргээ. 1935 онhоо 1941 он хүрэтэр Б. Б. Сельверов Гадаадын худалдаа наймаанай министерствын Главпушнинын республиканска конторын эрхилэгшээр хүдэлөө.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу ехэ дайнай эхинhээ hүүл хүрэтэрнь Б. Б. Сельверов Совет Армиин зэргэдэ алба хээ. Армиhаа бусажа ерээд, 1953 он хүрэтэр «Заготживсырьё-гой» Буряадай республиканска конторын эхилэгшээр хүдэлмэрилhэн.

1953 онhоо 1962 он хүрэтэр СССР-эй Бэлэдхэлэй министерствын Буряадай АССР-тэхи этигэмжэтэдэр, Буряадай АССР-эй хүдөө ажахын министрэй орлогшоор, Буряадай АССР-эй бэлэдхэлэй управлениин начальнигай орлогшоор, хүдөө ажахын продуктнуудые шалгаха гүрэнэй инспекциин республиканска управлениин начальнигаар, 1962 онhоо 1966 он хүрэтэр Буркоопсоюзай правлениин түрүүлэгшын орлогшонь байгаа.

Республикын байгаали хамгаалха бүлгэмэй правлениин түрүүлэгшын орлогшоор Б. Б. Сельверов hүүлэй жэлнүүдтэ хүдэлөө.

Б. Б. Сельверов манай партиин, совет аралай хэрэгтэ бүхы ами наhaя зорюулhан байна. Ша... хидхэлшэ, анхарал ехэтэй ... hан юм.

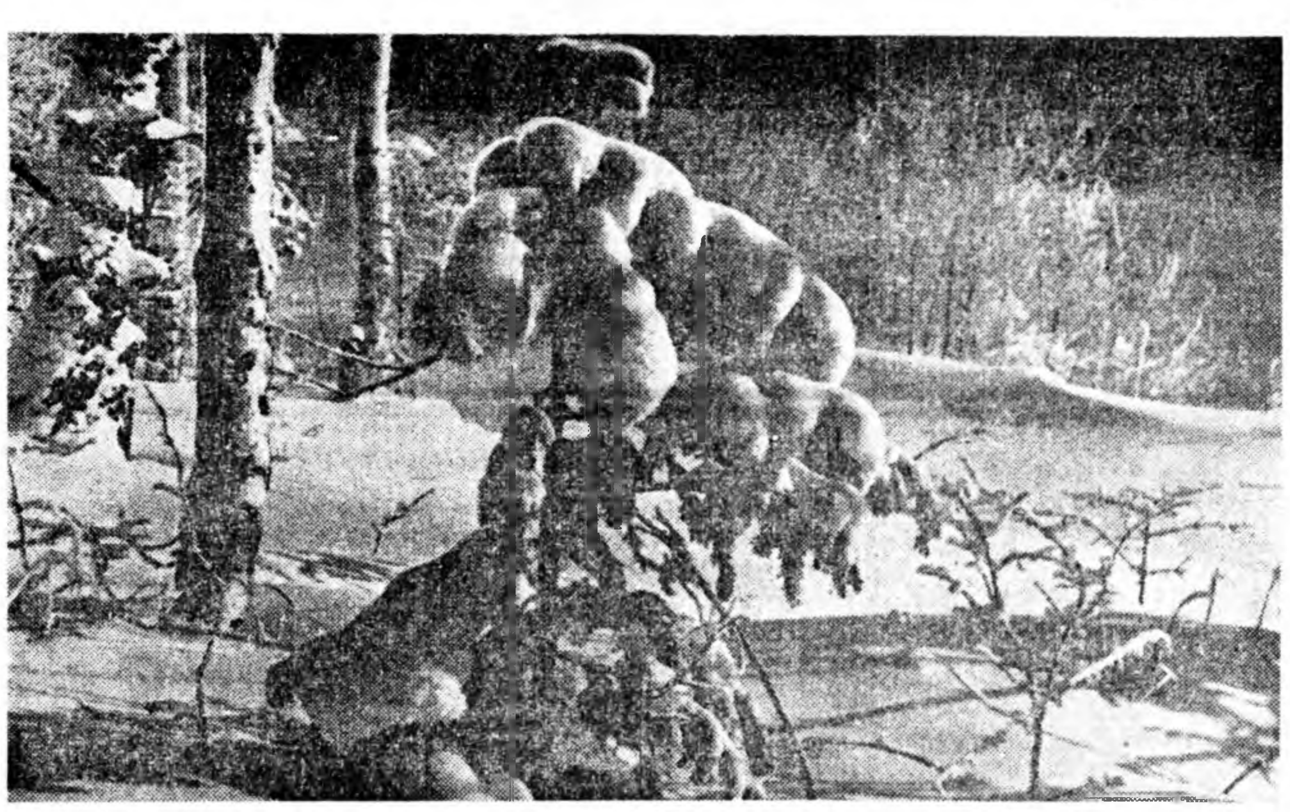
Б. Б. Сельверов «Улаан ... орденоор, «Германиие илаhaнай ... лоо», «Японые илаhaнай ... «Фашис Германиие илаhaнай ... лэй ой», «Ажалай габьяа ... «Ажалдаа шалгарhанай т... дальнуудаар, «Хүдөө ажахы... юзна выставкын медаляар ... эй Верховно Соведэй Пр... грамотаар. Буряадай АСС... ховно Соведэй Президиумэ... лэй гурбан грамотаар шаг...

Б. Б. Сельверовые мэдэ... тэй сүг ажаллаhан хүнүү... hаруул hайхан дурасхаал... доо hанажа ябахал.

А. У. МАДОГОЕВ, ... ХАЛОВ, Н. Б. ПИВ... В. И. ДУБРОВСКИ... СЕМЕНОВ, А. А. ... ХОЕВ болон бусад.

СЭНХИР ЭКРАНУУДТА

13.30 минутаhaa 18 час хүрэтэр Москваhaa дамжуулга. 13.35 минутаhaa мультфильм. 13.45 минутаhaa hурагшадта зорюулагдаhан дамжуулга. 14.15 минутаhaa орон доторхи hонин. 14.30 минутаhaa «Улыбнись соседу» гэhэн телевизионно фильм. 15.45 минутаhaa эдир наhатайшуулда зорюулагдаhан дамжуулга. 16.45 минутаhaa телевизионно зүжэг. 18 часhaa «Искорка» гэhэн пионернүүдтэ зорюулагдаhан дамжуулга. 18.40 минутаhaa РСФСР-эй арадай артистка Н. Петровагай гушан жэлэйнь ажал ябуулгада зорюулагдаhан дамжуулга. 19.25 минутаhaa «Иду на грозу» гэhэн уран hайханай фильм (хоёрдохи серинь). 21 часhaa 01.30 минута хүрэтэр Москваhaa дамжуулга. 21.05 минутаhaa МХАТ-ай далан жэлэй ойдо зорюулагдаhан дамжуулга. 22 часhaa үнгэтэ телевизионни программа. 23 часhaa СССР—Польшын суглуулагдамал командануудай дунда Европын кубок абахын түлөө дабалсаан.

Ой соо.

Н. ЯХНОВЕЦКИНИ фото.

ТААБАРИНУУД

Иимэ гаршаг доро Хэжэнгын аймагай Үлзытын 8 жэлэй hургуулиин 6-дахи классай hурагша Цыдыпова Мыдыгмагай эльгээhэн таабаринууд газетымнай үнгэрэгшэ жэлэй декабриин 15-най амаралтын үдэрэй хуудаhанда тунхаглагдаhан бэлэй. Эдэ дурадхаhан таабаринуудыень таахын тула уншагшаднай ехэ олоороо хабаадалсажа, зарим хэды таабаринуудыень тааhан тухайгаа харюу бэшэhэн байна.

ТААБАРИИМНАЙ ТАЙЛБАРИ

1. Сахилгаан. 2. Подушка. 3. Үхэрэй эбэр. 4. Харгы. 5. Гал түлиhэн газар.

Харин мүнөө бидэнэр Яруунын аймагай Тэлимбэ нютагта ажаhуудаг «Комсомольский» совхозой хүдэлмэришэн Ринчин Дондуповай нютагайнгаа хүгшэн Жаадай Дамдиновhaa бэшэжэ абаhан хэды таабаринуудые таажа туршахыетнай дурадхан, доро толилбобди.

1. Мухар сар молон дүрэтэй.
2. Мүйтэгшэн мүнгэн субатай.
3. Хүзүүгүй тэмээ хүсэжэ ядабаб.
4. Ойдо орбоохой, ойронь хүрэхэдэ сошомхой.
5. Манай газаа утаа гарана. Моосторой тархида гал аhана.
6. Жэн торгон захагүй. Жэжэ hубhан нүхэгүй.
7. Зуун улаан ямаанда Зуудаг хара мэхэ оробо.
8. Харуу hамган хасар соорхой.
9. Тураhан морин туруугүй, Түрбиин тала ногоогүй.
10. Улаахан хүбүүн улаа hэхэжэ ошоhоор үсы аад, үгы.

АНГУУШАДАЙ hОНИН

295 ШОНО — ҮСӨӨН БЭШЭ

«Эди, бу эди—шоно» гээд хушанай буряад үгэ соо хэлэгдэдэг hэн. Энэ хадаа шоноhоо ондоо тиимэ хобдог, хулгайша арьяатан үгы гэhэн удхатай.

Ой тайгын ан гүрөөhэн, нужам тала нютагай адууhа мал хободоол «үта hүүлтын» аюулда нэрбэгдэнэ бшуу. Жэшээлхэдэ, 1968 оной туршада республика доторнай 120 толгой хонин, 20 үхэр, 10 адуун шонодо эдигдээ. Тиихэдэ гарюуhанай хүнэhэн болоhон зэрлиг ангай, шубуунай тоо малтай жэшээтэй бэшэ ааб даа.

Тиимэhээл жэлэй дүрбэн сагта шонондуудые хюдаха зүбшөөрэл үгтэнэ. Энэ хорото арьяатаниие хороогшодто шан тогтоогдонхой юм.

Үнгэрэгшэ жэл соо республикымнай ангуушад 295 шоно хороогоо. Тэдэнэй олонхинь Баунтын, Захааминай, Ахын аймагуудта баригдаа.

Захааминай ангууша Д. Б. Гонгоров шоны 9 гүлгэ нүхэнhөө абажа, 270 түхэригэй шанда хүртөө, 6 эмэ шоно алаhан Захааминай ангууша П. Н. Бурлаков 600 түхэриг, 4 шоно мухарюулhан Баунтын аймагай ангууша М. А. Прещ... 300 түхэригэй шан абаа.

Мүнөө үбэлэй сахан дээрэ шонодо занга табиха, хоро хаяхаа тон зохид хаба оронхой.

М. ГЫЛЫКОВ,
агнуурай мэргэжэлтэ.

Редактор Ц. Ц. ЦИБУ...

Манай адрес, телефону...

г. УЛАН-УДЭ, ул. Ленина, 35. Телефоны: редактора—... приёмная—54-93, зам. редактора—68-08, зам. редак... 62-62, ответ. секретаря—50-52, зам. ответ. секретаря—... отделы: партийной жизни—60-91, сельского хозяйства—63-86, пропаганды и агитации—56-23, промышленно... строительства—61-35, советского строительства и быта—... культуры и школ—60-21, писем и рабселькоров—67-8... формации—31-05, общественная приёмная—56-62, ма... бюро—57-63, фотолаборатория—33-61.

Гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при ... те Министров БурАССР.

Н-00349. Зак. № 49...